

PM 2025:01

Ett effektivt och ändamålsenligt företagsfrämjande

Delredovisning av regeringsuppdrag KN2024/01306

Dnr: 2024/158

Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser

Studentplan 3, 831 40 Östersund

Telefon: 010 447 44 00

E-post: info@tillvaxtanalys.se

www.tillvaxtanalys.se

För ytterligare information kontakta: Åsa Hernerud

Telefon: 010 447 44 44

E-post: asa.hernerud@tillvaxtanalys.se

Förord

Tillväxtanalys uppdrag är att utvärdera och analysera effekterna av statens åtgärder för en hållbar nationell och regional tillväxt. Vi ska också ge underlag och rekommendationer för utveckling, omprövning och effektivisering av politiken.

Syftet med den här rapporten är att delredovisa *Uppdrag att se över hur det statligt finansierade företagsfrämjandet kan bli så effektivt och ändamålsenligt som möjligt*. Vi föreslår därför en definition av vad som avses med statligt företagsfrämjande och beskriver för- och nackdelar med statliga interventioner inom företagsfrämjandet utifrån tidigare litteratur. Vidare redogörs för en övergripande problembild av det svenska företagsfrämjandet och en internationell utblick kring företagsfrämjandet i andra länder. Rapporten avslutas med åtgärdsförslag samt en redogörelse för närliggande uppdrag och utredningar. Det här är den första redovisningen i regeringsuppdraget, slutredovisningen sker i januari 2026.

Rapporten är skriven av Gabriella Kindström, Rebecca Swärd och Åsa Hernerud på kansliet för företagsfrämjandeuppdraget. I projektet har även Peter Frykblom, chefsekonom, Tillväxtanalys, medverkat.

Medverkande i projektets referensgrupp är Anne Lidgard, Vinnova; Aurora Pelli, Svenska Miljöinstitutet; Fredrik Bystedt, Riksgäldskontoret; Martin Andersson, Blekinge Tekniska Högskola samt Åsa Hansson, Lunds universitet. I arbetet har det även inkommit värdefulla synpunkter från Gustav Hansson, Marcus Wåhlstedt och Karolina Windell på Tillväxtverket samt Martin Olauzon, särskild utredare.

Ett varmt tack till alla er på Tillväxtanalys som har bidragit med kloka inspel. Ett särskilt tack till Carl Wadell, Jörgen Lithander, Marcus Jernström, Marie Lann, Nancy Steinbach, Peter Svensson och Torbjörn Danell som löpande har bidragit med svar på frågor, genomläsning och synpunkter på såväl utformning som innehåll i rapporten.

Slutligen vill vi rikta ett stort tack till alla som intervjuats och delgivit sina tankar och synpunkter på hur företagsfrämjandet fungerar idag, både i Sverige och i andra länder.

Östersund januari 2025

Sverker Härd,
Generaldirektör, Tillväxtanalys

Innehållsförteckning

Förord	2
Sammanfattning	4
1. Inledning och disposition	5
2. Definition och begrepp	5
2.1 Litteraturgenomgång	6
2.2 Definitioner i andra länder	7
2.3 Val av definition	8
2.4 Begrepp	8
3. Argument för och emot statlig intervention	10
4. Företagsfrämjandet i Sverige	12
4.1 Komplext och komplicerat	12
4.2 Överlapp	14
4.3 Luckor och glapp	15
4.4 Informationsspridning	16
4.5 Ansöknings- och rapporteringsprocessen	16
4.6 Felaktiga utbetalningar	17
5. EU-medel	18
5.1 En ny organisation för förvaltning av EU-medel - SOU 2024:22	20
5.2 Utmaningar med EU-medel	20
6. Företagsfrämjandet i andra länder	22
6.1 Danmark	22
6.2 Finland	24
6.3 Irland	26
6.4 Israel	27
6.5 Kanada	29
6.6 Norge	30
6.7 Spanien	32
6.8 Storbritannien	33
6.9 Slutsatser	34
7. Reflektioner	35
8. Åtgärdsförslag	38
Referenser	41
Bilaga 1 – Närliggande uppdrag	47

Sammanfattning

Regeringen har beslutat om flera uppdrag för att stärka arbetet med att kartlägga och systematiskt utvärdera det statliga företagsfrämjandet. Syftet är att få en bättre överblick över offentliga stöd till företag och vilken nytta som skapas. Det statliga företagsfrämjandet innefattar en mängd olika åtgärder som riskkapital, investeringsstöd, skatte-subventioner samt garantier och lån. Även rådgivning, coachning, regelförenklingar och utbildning ingår i företagsfrämjandet. För att framöver kunna fastslå vad som menas med statligt företagsfrämjande föreslås följande definition:

Statligt företagsfrämjande är statligt finansierade aktiviteter som i första hand syftar till att främja investeringar, förbättra konkurrenskraften eller stödja företagens ekonomiska utveckling.

I rapporten redovisas övergripande argument för och emot statliga interventioner i det privata näringslivet. Argument för är att de bidrar till en önskvärd strukturomvandling eller motverkar marknadsmisslyckanden, exempelvis för att kompensera för imperfekta kapitalmarknader. Argument emot är att det kan vara svårt att rikta medel mot rätt mottagare. Statliga interventioner kan också leda till en snedvridning av konkurrens och ett fokus från företag på att söka finansiering istället för att utveckla verksamheten.

En övergripande problembild, baserad på tidigare litteratur och ett 20-tal intervjuer, visar att företagsfrämjandet är komplext och svåröverskådligt med en mängd olika aktiviteter. Ansvariga genomförandeaktörer återfinns på flera departement som styrs utifrån olika politiska mål. Det finns överlapp mellan olika aktiviteter och informationsspridningen och kännedomen om dessa varierar. Ansöknings- och rapporteringssystemen uppfattas som administrativt tunga, komplicerade och tenderar att premiera projektvana och större stödmottagare. Det förekommer även regionala skillnader i tolkning av regelverk. Utformningen av företagsfrämjandet är inte långsiktigt utan uppbyggt av olika aktiviteter som varierar över tid och i omfång. En detaljerad kartläggning delges i slutredovisningen.

Erfarenheter från andra länder pekar på samma svårigheter med många aktörer och aktiviteter. För att skapa överblick tillhandahålls i flera länder hemsidor för information om finansiering och kontakter utifrån principen "en väg in". Det finns också system där utbetalningar av företagsstöd registreras, exempelvis i Finland och Spanien.

Denna rapport är en delredovisning och slutrapporten lämnas i januari 2026. Baserat på resultaten hittills lämnas följande åtgärdsförslag för att inom Regeringskansliet öka samordningen av företagsfrämjandet:

- Bifoga en förteckning över pågående och nyligen lämnade uppdrag och granskningar till nya uppdrag och utredningar. Arbetet bör samordnas på Klimat- och näringslivsdepartementet.
- Genomför en kartläggning av stödförordningar, föreslå revideringar och se över möjligheten att förbättra förutsättningarna att löpande revidera stödförordningarna.
- Identifiera eventuella närliggande eller överlappande företagsfrämjande åtgärder inför Budgetpropositionen 2026. Arbetet bör samordnas av Klimat- och näringslivsdepartementet.

1. Inledning och disposition

Uppdrag att se över hur det statligt finansierade företagsfrämjandet kan bli så effektivt och ändamålsenligt som möjligt (KN2024/01306) är ett av flera uppdrag som regeringen beslöt om under 2024, för att stärka arbetet med att kartlägga och systematiskt utvärdera företagsfrämjande aktiviteter. Syftet med uppdragen är enligt ansvarigt statsråd att få en bättre överblick över offentliga stöd till företag och vilken nytta som skapas.¹

Uppdraget ska slutredovisas till Regeringskansliet den 16 januari 2026 och kommer att innefatta följande delar:

- Förslag på definition av vad som avses med statligt finansierat företagsfrämjande.
- Kartläggning av det svenska företagsfrämjandet.
- Analys av hur olika delar av företagsfrämjandet samverkar med eller överlappar varandra.
- Beskrivning av företagsfrämjandet i andra länder.
- Förslag på hur den statliga finansieringen på en övergripande nivå sammantaget kan utformas.

Uppdraget ska delredovisas den 17 januari 2025. Det görs i denna rapport som innehåller följande avsnitt:

- Förslag på definition och begreppsanvändning.
- Övergripande beskrivning av det svenska företagsfrämjandet.
- Beskrivning av företagsfrämjandet i andra länder.
- Åtgärdsförslag för ett effektivt och ändamålsenligt företagsfrämjande.

Problembeskrivningen i denna delredovisningen är övergripande och innefattar information om organisation och utformning, den innehåller inte detaljerad information om åtgärder eller aktörer då detta kartläggs i slutredovisningen. I arbetet med delredovisningen har flera närliggande uppdrag och utredningar som berör detta uppdrag identifierats. Dessa redogörs för i bilaga 1.

2. Definition och begrepp

Svenskt företagsfrämjande innefattar en mängd olika aktiviteter. Det kan vara antingen ekonomiska sådana, som riskkapital, investeringsstöd, skattesubventioner samt garantier och lån. De kan också vara av administrativ karaktär som rådgivning, coachning, regel-förenklingar och utbildningar.

Utöver statlig finansiering finns också medel via EU och från skatteintäkter i regioner och kommuner. Det finns också åtgärder som finansieras av både offentliga medel och privat

¹ Regeringen, 2024a.

kapital. Det kan därmed konstateras att företagsfrämjandet i Sverige omfattar många olika aktiviteter och ett stort antal genomförandeaktörer.

Vidare finns det olika uppfattningar om hur företagsfrämjande ska definieras och vad som avses. *Uppdrag att se över hur det statligt finansierade företagsfrämjandet kan bli så effektivt och ändamålsenligt som möjligt*, innefattar inte offentlig finansiering generellt, utan är inriktat på "det statligt finansierade företagsfrämjandet".

För att uppnå regeringens mål med uppdraget och skapa en bättre överblick har en definition av vad som avses med statligt finansierat företagsfrämjande tagits fram utifrån tidigare forskning och litteratur.

2.1 Litteraturgenomgång

I en tidigare rapport från Tillväxtanalys används en bred definition av offentligt stöd: "Offentligt företagsfrämjande är stöd som går till näringslivet från offentliga stödgivare – statliga myndigheter, regioner, kommuner, EU samt semioffentliga aktörer".²

Definitionen omfattar allt offentligt företagsfrämjande stöd som går till näringslivet oavsett syfte och inkluderar även annan offentlig finansiering som inte är statlig. Definitionen kan inte användas då vårt uppdrag är avgränsat till statlig finansiering. Vidare blir definitionen alltför bred då den avser alla offentliga stöd till näringslivet oavsett syfte. Detta uppdrag kräver istället en definition som innebär en avgränsning till specifika företagsfrämjande åtgärder.

En annan ansats är att använda artikel 107 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt. Detta är EU:s definition av statsstöd som också används av regeringen och andra svenska myndigheter.³ Definitionen omfattar offentligt stöd som är riktat till vissa verksamheter eller viss produktion. Stödmottagaren ska bedriva ekonomisk verksamhet och stödåtgärden ska ge mottagaren en konkurrensfördel på marknaden. Dessutom ska åtgärden snedvrیدا eller hota att snedvrیدا konkurrensen och påverka handeln mellan EU:s medlemsstater.

Utgångspunkten i EU:s definition är att statsstöd i grunden är otillåtet för att säkerställa en välfungerande inre marknad, genom att förhindra snedvrیدning av konkurrens. Artikeln stipulerar under vilka förutsättningar som statsstöd kan tillåtas. Denna definition lämpar sig därför mindre väl då även den avser samtliga offentliga stöd och inte ger någon vägledning i vad som kan anses vara specifikt företagsfrämjande.

Ytterligare en ansats är att fokusera på åtgärdernas effekt.⁴ En sådan definition kräver ett för syftet alltför omfattande arbete med att identifiera och mäta policyeffekter. Det ska också noteras att det finns ett antal finansierade aktiviteter som riktas gentemot individer, men som i förlängningen också har effekt på näringslivet, såsom föräldraförsäkring. Att använda denna definition skulle därför innebära omfattande utredningar av effekter för att därefter kunna avgöra vad som ska inkluderas och inte, något som inte bedöms vara möjligt. En effektbaserad ansats skulle även innebära ett behov av att välja ett gränsvärde för när en effekt av en åtgärd ska anses vara en företagsfrämjande sådan.

² Tillväxtanalys, 2024.

³ Regeringen, 2024b.

⁴ Se diskussion i ESO, 1995.

Tillväxtverket redovisar i slutet av januari 2025 inom *Uppdrag om delning av data som rör företagsfrämjande*, en definition som särskiljer på direkta och indirekta företagsstöd.⁵ Definitionen utgår från vilken aktör som hanterar och tar emot företagsstöd. Denna definition är avgränsad till de företagsstöd som Tillväxtverket hanterar varvid den inte är tillämplig för det här uppdraget som är betydligt bredare. Däremot är det värt att nämna då Tillväxtverkets arbete ingår i samma kluster av uppdrag, dvs att kartlägga och utvärdera det statliga företagsfrämjandet.

Statligt finansierat företagsfrämjande kan även definieras genom att utgå från syftet.⁶ Detta görs exempelvis av OECD som inkluderar medel som går direkt till företag och vars syfte är att främja investeringar, förbättra konkurrenskraften eller stödja den ekonomiska utvecklingen. I en tidigare rapport från Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO) framhålls att en av svårigheterna med att utgå från syftet är otydliga målformuleringar och motiveringar till varför stödet införts.⁷ Vidare kan stöd vars syfte inte primärt är företagsfrämjande ändå ge effekter på företag. Vi anser dock att det är möjligt att utgå från syftet om vi anger en beskrivning av vad som menas med företagsfrämjande och bedömer syftet utifrån denna.

2.2 Definitioner i andra länder

I Danmark genomfördes nyligen en utredning om offentliga företagsstöd av en expertgrupp tillsatt av regeringen. I rapporten definieras offentliga företagsstöd som "program eller åtgärder som leder till en direkt eller indirekt överföring av offentliga medel till företag och institutioner, och som innebär att dessa företag och institutioner får en ekonomisk fördel eller särskild ställning".⁸

Definitionen är inte möjlig att använda i detta regeringsuppdrag då den avser konkurrensvidande statliga stöd. Det vill säga den förutsätter att stödmottagaren får en ekonomisk fördel och exkluderar generella åtgärder som är lika för alla mottagare. Den inkluderar dessutom alla offentliga företagsstöd, medan fokus i denna rapport är statlig finansiering.

Även i Norge har det, på uppdrag av Finansdepartementet och Närings- och fiskeridepartementet, genomförts en översyn av näringsinriktade styrmedel. Dessa beskrivs även som den lilla näringspolitiken och definieras som "insatser som direkt eller indirekt ska stimulera till mer innovation och värdeskapande inom näringslivet".⁹ Den stora näringspolitiken omfattar samtliga politikområden som påverkar näringslivets utveckling, såsom skatte- och avgiftspolitik, konkurrensreglering och handelsavtal. Denna definition av näringsinriktade styrmedel bedöms vara allt för abstrakt för att fungera som avgränsning i vårt regeringsuppdrag.

⁵ Regeringen, KN2024/00520.

⁶ Se exempelvis OECD (2023) för definition av industrial policy expenditures, och Pack & Saggi (2006) samt Sandström (2021) för definitioner av industrial policy.

⁷ ESO, 1995.

⁸ Ekspertgrupp för framtidens erhvervsstøtte, 2024.

⁹ Deloitte, 2019.

2.3 Val av definition

Vi har valt att utgå från OECD:s definition och avgränsa utifrån syftet. Detta eftersom regeringens mål med uppdraget är att få en överblick av hur det statliga företagsfrämjandet ser ut och vilka aktörer som är involverade. Det behövs därför en definition som kan användas för att avgränsa kartläggningen till att bara inkludera statligt finansierat företagsfrämjande. Utan en sådan avgränsning inkluderas alla åtgärder som avser företag i statsbudgeten vilket omöjliggör en överblick. Valet av definition innebär att det är syftet med åtgärderna som avgör om de inkluderas eller inte. Det görs ingen avgränsning utifrån aktör, det vill säga vem som hanterar eller tar emot medel.

Förslag på definition av statligt finansierat företagsfrämjande:

"Statligt företagsfrämjande är statligt finansierade aktiviteter som i första hand syftar till att främja investeringar, förbättra konkurrenskraften eller stödja företagens ekonomiska utveckling".

2.4 Begrepp

Nedan beskrivs olika begrepp som har identifierats i litteratur och intervjuer och hur de definierats i detta regeringsuppdrag. Operationaliseringen av begreppen i den föreslagna definitionen; *främja investeringar*, *förbättra konkurrenskraften* och *stödja företagens ekonomiska utveckling* beskrivs inte i denna delredovisning. Däremot redogörs de för inom kartläggningen i slutredovisningen, eftersom det är där begreppen används för urvalet av finansierade aktiviteter.

Finansierade aktiviteter

Finansierade aktiviteter är ett generiskt begrepp som omfattar alla former av statliga åtgärder som bidrag och stöd, lån, skattereduktioner, marknadsföring, rådgivning, riskkapital och utbildning. Begreppet är framtaget i projektet "Tillgängliggöra data" som även går under namnet "Gemensamma dataprojektet", där Vinnova, Forte, Formas, Vetenskapsrådet och Energimyndigheten samarbetar. Syftet med projektet är att skapa en gemensam datamodell och standarder för att tillgängliggöra data om projekt, ansökningar och utlysningar för allmänheten.¹⁰

Vi har valt att använda samma begrepp som i "Gemensamma dataprojektet", men avgränsar urvalet till finansierade aktiviteter som i första hand syftar till att främja investeringar, förbättra konkurrenskraften eller stödja företagens ekonomiska utveckling. Det är därmed syftet med den finansierade aktiviteten som avgör huruvida den ingår i det företagsfrämjandet, oavsett vilken form av aktivitet som avses. Begreppet omfattar alla typer av statliga åtgärder, både ekonomiska och administrativa, och bidrar till att etablera en enhetlig terminologi.

Stöd och insatser

Med stöd och insatser avses alla former av åtgärder som staten tillämpar, såsom lån, bidrag, skattereduktioner, marknadsföring, riskkapital och utbildning. Begreppen "stöd"

¹⁰ *Tillgängliggöra data* (2023/04428), även kallat Gemensamma dataprojektet - där Vinnova, Forte, Formas, Vetenskapsrådet och Energimyndigheten ingår. Även i det nya *Uppdrag om gemensam datainsamling och datadelning av statlig finansiering till företag och företagsfrämjande aktörer* (KN2024/01748) där Digitaliseringsmyndigheten, SCB, Tillväxtverket och Vinnova ingår finns ambitionen, att om möjligt, använda begreppet.

och "insatser" används ofta för att beskriva statliga åtgärder, men de kan tolkas på olika sätt. "Stöd" uppfattas ibland som begränsat till ekonomiska bidrag, medan "insatser" antingen ses som en synonym till "stöd" eller som ett bredare begrepp som även inkluderar andra typer av åtgärder. För att undvika missförstånd och otydligheter har vi därför valt att inte använda dessa begrepp. Vi använder dock begreppet stöd när det förekommer i litteratur och intervjuer, exempelvis i avsnitten om företagsfrämjandet i andra länder. Vi använder även begreppet stödmottagare, stödsökande och stödgivare då även de är vedertagna begrepp.

Aktör

I "aktör" inkluderas stödmottagare, stödsökande och genomförandeaktörer (som är synonymt med stödgivare). Det vill säga, om något avser alla involverade inom företagsfrämjandet används "aktör". Vi använder dock begreppet "genomförandeaktör" för att förtydliga om det inte avser stödmottagare/ stödsökande.

Företagsfrämjande system

I arbetet har frågan väckts om det är möjligt att tala om ett företagsfrämjande system, då det uppges sakna gemensamma mål, strategier och samordning. Eftersom "system" är ett begrepp som används i diskussion och litteratur om företagsfrämjande, kommer det dock fortsättningsvis att tillämpas som begrepp i denna rapport.

Ekonomiska aktiviteter och hårda stöd

Med ekonomiska aktiviteter avses statligt finansierade ekonomiska aktiviteter såsom riskkapital, företagsstöd, investeringsstöd, skattesubventioner, garantier och lån. Dessa aktiviteter kallas även för hårda stöd eller insatser, vilket innebär finansiella åtgärder med direkt ekonomisk påverkan, till skillnad från exempelvis rådgivning eller utbildning.

Administrativa aktiviteter och mjuka stöd

Med statligt finansierade administrativa aktiviteter avses åtgärder som rådgivning, coachning, regelförenkling och utbildning. Dessa aktiviteter benämns ibland som mjuka stöd eller insatser, eftersom de främst handlar om kunskap och organisatoriska förbättringar snarare än finansiella bidrag.

Horisontella och generella aktiviteter

Med horisontella aktiviteter avses ramvillkor för företag såsom lagar och regelverk som exempelvis konkurrens- och arbetsmarknadsregler och skattesystem.¹¹ Horisontella aktiviteter inkluderar även politikområden som utbildnings- och forskningspolitik. Därmed omfattar dessa aktiviteter både ekonomiska och administrativa aktiviteter. Horisontella aktiviteter benämns ibland även som generella.

Vertikala och selektiva aktiviteter

Med vertikala aktiviteter avses aktiv näringspolitik såsom riktade företagsstöd och selektiva åtgärder för omställning, ny teknik eller innovation.¹² Detta inkluderar därmed både ekonomiska och administrativa aktiviteter. De vertikala aktiviteterna benämns ibland som selektiva, men vi kommer att tillämpa begreppet vertikala aktiviteter.

¹¹ Tillväxtanalys, 2023.

¹² Ibid.

Marknadsmisslyckande och strukturomvandling

Dessa begrepp tillämpas inte som utgångspunkt eller avgränsning i denna kartläggning. Detta eftersom syftet med de aktiviteter som ingår enligt definitionen, även kan ha andra målsättningar och grund för inrättande. Aktiviteter som initieras för att korrigera ett marknadsmisslyckande eller syftar till en strukturomvandling kommer dock att inkluderas om dessa ryms inom definitionen.

3. Argument för och emot statlig intervention

En relativt omfattande litteratur beskriver argument för och emot statliga interventioner. Eftersom det under intervjuerna och i litteraturen framförs förslag på hur företagsfrämjande bör utformas, sammanfattas några av de vanligast förekommande argumenten i detta avsnitt för att ha i åtanke under resterande läsning.

3.1 Argument för statliga interventioner

Argument för statliga interventioner grundar sig ofta på åtgärder för att korrigera marknadsmisslyckanden. Det är dock svårt att i praktiken uppskatta omfattningen av dessa misslyckanden, vilket i sin tur försvårar både bedömningen av behovet av interventioner samt utvärderingen av deras effekter. Exempel på denna typ av marknadsmisslyckanden är positiva externa effekter, imperfekta kapitalmarknader, asymmetrisk information samt en samhällsekonomisk risk som avviker från den privata.

Positiva externa effekter

Positiva externa effekter uppstår när ett företags verksamhet eller handlingar gynnar andra, medan företaget själv inte får ta del av hela den fördel som skapas. Eftersom företaget inte fullt ut kan ta betalt för de positiva effekter som sprids till andra, leder detta till att aktiviteten eller produktionen av varan blir mindre än vad som vore optimalt för samhället i stort.¹³

Ett exempel på detta är när företag investerar i forskning och innovation. Ny kunskap och teknologiska framsteg som utvecklas genom sådan forskning är ofta tillgängliga för fler än de företag som har finansierat forskningen, vilket innebär att de företag som har gjort investeringarna inte får hela vinsten av det de har skapat.¹⁴

Förekomsten av positiva externa effekter kan därmed motivera statlig intervention, exempelvis i form av stöd till forskning och utveckling, för att på så sätt öka samhällsnyttan.

Imperfekta kapitalmarknader och asymmetrisk information

Företag kan vid olika stadier behöva tillgång till extern finansiering. På grund av imperfekta kapitalmarknader får dock inte alla företag extern finansiering, trots att det skulle vara samhällsekonomiskt motiverat. En orsak till detta är asymmetrisk

¹³ Tillväxtanalys, 2015.

¹⁴ Ibid.

information, det vill säga att företaget har mer information om sin egen verksamhet än vad exempelvis en bank, som ska finansiera ett lån, har. Risken med lånet är därför svår att uppskatta för banken, vilket kan resultera i att banken antingen lånar ut mindre eller tar ut en högre ränta än vad som är samhällsekonomiskt optimalt.¹⁵ Imperfekta kapitalmarknader och asymmetrisk information kan därmed motivera statlig intervention.

Direktionalitet

Det finns också argument för statliga interventioner som inte direkt grundar sig på marknadsmisslyckanden. Ett exempel på detta handlar om direktionalitet, vilket innebär att staten sätter en riktning för samhällsutvecklingen.¹⁶

3.2 Argument emot statliga interventioner

Det finns också ett antal argument emot statliga interventioner, där vissa belyser oönskade potentiella bieffekter av sådana åtgärder. Nedan presenteras tre motargument: privilegiejakt, "picking winners" och snedvridning av konkurrens.

Privilegiejakt

En risk med statliga interventioner är att de leder till en privilegiejakt där resurser används ineffektivt. Det kan exempelvis innebära att företag fokuserar mer på att kvalificera sig för att få finansiering, istället för att utveckla sin egen verksamhet.¹⁷ Det har även lyfts fram att bidrag kan leda till att företag systematiskt söker medel, vilket kan resultera i en framväxt av bidragsentreprenörer.¹⁸ Tillväxtanalys menar att ytterligare en risk är att finansieringen går till de företag som är bäst på att ansöka om medel eller påverka politiker, snarare än till de företag som skulle ha störst nytta av det.¹⁹

Picking winners

Ett annat vanligt förekommande argument emot statliga interventioner handlar om statens begränsade kunskap om vilka företag, teknologier eller industrier som kommer att lyckas, och därmed om staten vet var den ska intervensera. Det ifrågasätts huruvida staten är bättre på att välja vinnare än den privata marknaden.²⁰

Det finns således en risk att offentliga medel exempelvis går till projekt som inte lyckas, samt att medel riktas till företag, industrier och teknologier som egentligen inte borde prioriteras, vilket kan leda till en snedvridning av konkurrensen.

Snedvridning av konkurrens

Ytterligare ett argument emot statliga interventioner rör deras påverkan på företags konkurrenskraft.²¹ Detta gäller i synnerhet selektiva aktiviteter. Om dessa leder till att ett initialt sett mindre produktivt företag får en konkurrensfördel på marknaden, riskerar det att tränga ut mer produktiva företag.²²

¹⁵ Tillväxtanalys, 2015.

¹⁶ Sandström, 2024.

¹⁷ Hansson, 2021.

¹⁸ Sandström, 2024.

¹⁹ Tillväxtanalys, 2015.

²⁰ Hansson, 2021; Tillväxtanalys, 2015.

²¹ Sandström, 2024.

²² Tillväxtanalys, 2015.

Utöver dessa argument framhålls ofta ytterligare utmaningar med statliga interventioner, såsom den administrativa kostnaden som stöden medför och eventuella undanträngningseffekter. Det förstnämnda omfattar exempelvis både den tid som företag lägger på att ansöka om och redovisa stödet, samt den administrativa kostnaden för handhavandet av stöden. Det sistnämnda innebär att det är möjligt att företag som exempelvis får stöd för en investering, oavsett stödet, ändå skulle ha genomfört investeringen.²³

4. Företagsfrämjandet i Sverige

Följande avsnitt beskriver det statliga finansierade företagsfrämjandet på en övergripande nivå. Avsnittet bygger på information från tidigare rapporter och utredningar samt ett 20-tal intervjuer.²⁴ Noteras bör att detta är en övergripande beskrivning av organisation utifrån tidigare litteratur och intervjuer. Den fördjupade kartläggningen av aktörer, finansierade aktiviteter, överlapp och samverkan mellan olika aktiviteter lämnas i slutredovisningen. Företrädare för elva genomförandeaktörer har intervjuats, varav sex myndigheter samt representanter från länsstyrelserna och ett universitet, statligt bolag, stiftelse samt självstyrande regioner som inom ramen för det regionala utvecklingsansvaret hanterar statliga medel.²⁵ Vidare har företrädare för företagorganisationer och branschorganisationer delgett synpunkter.

Som det konstaterades inledningsvis består företagsfrämjandet av ett stort antal olika aktiviteter. Det avser ekonomiska sådana, såsom riskkapital, investeringsstöd, skatte-subventioner samt garantier och lån. De är också av administrativ karaktär som rådgivning, coaching, regelförenklingar och utbildningar. Nedanstående beskrivning är översiktlig och alla delar kommer inte att beröras. Exempelvis kan noteras att skatter är en stor del av företagsfrämjandet, vilka kommer att beskrivas mer ingående i kartläggningen i slutredovisningen.

4.1 Komplext och komplicerat

Det statligt finansierade företagsfrämjandet är komplext och består av en mängd aktiviteter som hanteras av flera genomförandeaktörer som myndigheter och statliga bolag. Styrningen återfinns på olika departement vilka verkar för olika politiska mål. De statliga medel som regionerna hanterar styrs av statliga förordningar, men beslutas i slutändan av folkvalda regionpolitiker utifrån regionernas regionala utvecklingsstrategier och behov.

Komplexiteten och brist på överskådlighet lyfts fram i tidigare rapporter från Riksrevisionen, Tillväxtverket och Tillväxtanalys.²⁶ Bland annat har kritik förts fram om att staten saknar en tydlig överblick över statlig finansiering till företag och innovation.

²³ Sandström, 2024.

²⁴ Följande har intervjuats: Vinnova, Almi, Handelskammaren, Tillväxtverket, Företagarna, Naturvårdsverket, Statens kulturråd, Jordbruksverket, Svenskt näringsliv, Swedish Incubators and Science Parks, Småföretagarna, Mittuniversitetet, Energimyndigheten, Saminvest, Länsstyrelserna och Regioner.

²⁵ Anslag 1:1 Regionala utvecklingsåtgärder inom Utgiftsområde 19 Regional utveckling.

²⁶ RiR 2016:22; Tillväxtanalys, 2015; Tillväxtverket, 2015.

Samma sak lyftes i intervjuerna och det väcktes också frågan om det överhuvudtaget går att tala om ett system eller en organisering. Detta då det upplevs saknas ramverk, strategier och en samordning kring åtgärder.

En risk som lyftes i intervjuerna var att det fragmenterade systemet med många olika myndigheter och finansieringsmöjligheter, kan leda till en framväxt av bidrags-entreprenörer som i stor utsträckning söker offentliga medel, snarare än att de utvecklar sin egen verksamhet.²⁷

I en kartläggning av det företagsfrämjande systemet från Tillväxtverket beskrivs hur systemet har gått från att vara centraliserat till att bli decentraliserat, där tidigare åtgärder riktade mot branscher och sektorer tydligare har fått en regional inriktning.²⁸

Under intervjuerna framkom det olika åsikter om huruvida det är fördelaktigt med en stark regional prägel eller inte. Samtidigt som vikten av lokal kännedom framhölls i intervjuerna som betydande för att möjliggöra en lokal eller regional utformning av åtgärder, menade andra att vissa typer av aktiviteter skulle gynnas av ökad centralisering och samordning. Ett exempel som nämndes är medel till innovation, där det beskrevs finnas risk för regionala inlåsningar, som när testmiljöer ibland endast kan nyttjas av företag i den region där ett projekt drivs, trots att det skulle gynna företag även utanför regionen. Ett annat exempel som togs upp är att genomförandeaktörer bedömer stödförordningar och regelverk på olika sätt, vilket ger olika förutsättningar för stöd-sökande i olika delar av landet. Detta gäller exempelvis förordningar regionerna hanterar, som ofta används som medfinansiering till EU-projekt.

Ytterligare en utmaning, som framkom under intervjuerna, är kortsiktiga åtgärder, vilket försvårar möjligheterna till långsiktig och stabil utveckling. En av de främsta anledningarna till detta är politisk styrning vilket innebär att vissa åtgärder ibland skalas upp och ned eller helt tas bort efter ett riksdagsval. Detta gäller exempelvis utlysningar där medel finns att söka under en begränsad tid, men det finns en osäkerhet om det kommer nya medel. Klimatklivet är ett exempel på aktivitet som varierat över tid. Det uttrycktes i intervjuerna en förståelse för att detta är en naturlig följd av ändrad politisk majoritet. Men det framhölls också att det har lett till att personal inte fått fast anställning och att system inte har utvecklats, vilket medför att verksamheten inte har blivit så effektiv som den annars hade kunnat vara. Det finns också studier inom exempelvis jordbruksområdet som visar att långsiktighet leder till ökat intresse för investeringar.²⁹

De problem som framkommit ovan avseende företagsfrämjandet, är i stor utsträckning desamma som framgår i Riksrevisionens granskning av den regionala utvecklingspolitiken från 2022.³⁰ Politikområdena har många likheter såsom åtgärder utspridda över olika utgiftsområden, många involverade, brist på långsiktig styrning samt en kortsiktig finansiering. I granskningen lämnades rekommendationer om att utreda den regionala utvecklingspolitiken, vilket nu görs i *Utredningen för Sveriges sammanhållna utveckling*.³¹

²⁷ För argument i tidigare litteratur för och emot statliga interventioner, se avsnitt 3.

²⁸ Tillväxtverket, 2015.

²⁹ AgriFood economics centre, 2023; Jamiesson & Hessle, 2021.

³⁰ RiR 2022:8.

³¹ Regeringen, LI 2024:06; Regeringen, Dir. 2024:69. Se Bilaga 1 för ytterligare information.

4.2 Överlapp

Det stora antalet genomförandeaktörer och aktiviteter inom företagsfrämjandet riskerar att skapa överlapp mellan olika åtgärder. Utifrån intervjuerna kan konstateras att flera genomförandeaktörer verkar inom samma tematiska område och att vissa åtgärder erbjuds samma företag för snarlika syften. På en mer övergripande nivå har det därmed identifierats överlapp, men detta kan ändras beroende på upplösningnivå. När aktiviteter studeras på detaljnivå kan ofta skillnader skönjas såsom företagsstorlek, skeende i ett företags livscykel eller vilka målsättningar som eftersträvas.

I intervjuerna uppgavs att genomförandemyndigheter samarbetar för att undvika överlapp och att samverkan även sker på regional nivå. Samarbetet mellan myndigheter beskrevs generellt fungera väl, där operativa frågor hanteras effektivt, men graden av samverkan och vem som initierar den, varierar mellan olika delar av landet. Behovet av förbättrad samverkan inom Regeringskansliet lyftes vid flera tillfällen, för att bättre samordna åtgärder nationellt. Det framhölls också att tydligare stödförordningar är nödvändiga för att undvika potentiella överlapp, samt att det behöver klargöras vilka som bör samverka inom specifika tematiska områden. Förordningar avseende Klimatklivet lyftes fram som exempel, något som också Statskontoret framhållit.³² Betydelsen av att samordna aktiviteter för att bland annat undvika överlapp har även lyfts fram tidigare i den statliga utredningen *Entreprenörskap i det tjugoförsta århundradet*.³³ Där föreslogs att ett övergripande ansvar för alla företagsfrämjande aktiviteter skulle läggas på dåvarande Näringsdepartementet och att departementet dessutom borde utse en samordningsansvarig myndighet eller aktör inom olika utvalda områden.

Det finns flera områden där potentiella överlapp har uppmärksammats. Bland annat skriver Riksrevisionen i en rapport om Industriklivet, hur det är möjligt att ansöka om stöd för investeringar för att minska växthusgasutsläpp både från Klimatklivet och Industriklivet.³⁴ Enligt en rapport från Statskontoret angränsar Naturvårdsverket till ett trettiotal andra myndigheter varav Havs- och vattenmyndigheten och Energimyndigheten är två exempel.³⁵ Hanteringen uppgavs fungera väl överlag men Statskontoret föreslår likväl att Naturvårdsverket och Energimyndigheten gemensamt bör se över gränsdragningen mellan Klimatklivet och Industriklivet och vid behov föreslå justeringar i förordningarna. Statskontoret föreslår också att Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten bör utreda och lämna konkreta förslag som möjliggör en flytt av ansvaret för vissa vattenrelaterade frågor från Naturvårdsverket till Havs- och vattenmyndigheten.

I intervjuerna framkom även andra överlapp, där målgrupperna för aktiviteten kan skilja sig åt, men där genomförandemyndigheterna har överlappande kompetensområden. Detta gäller exempelvis export och internationalisering, vilka hanteras av olika statliga bolag och myndigheter där aktiviteterna kan ha liknande eller samma syften och målgrupper. Som nämndes inledningsvis är aktiviteterna som hanteras hos olika genomförandeaktörer oftast inte utformade på exakt samma sätt, men de har däremot samma

³² Statskontoret, 2024.

³³ SOU 2016:72.

³⁴ RiR 2024:17.

³⁵ Statskontoret, 2024.

tematik. I flera av intervjuerna belystes att överlappen inom företagsfrämjandet gör det svårt för företag att navigera i utbudet av aktiviteter.

4.3 Luckor och glapp

I intervjuerna framkom det även synpunkter om luckor och glapp. Från något håll framhölls att företag kan uppleva att det finns glapp, men att dessa inte alltid anses vara önskvärda eller möjliga för staten att fylla. Liksom potentiella överlapp beror förekomsten av glapp delvis på hur systemet avgränsas och vilken nivå av detalj som analyseras.

En brist som framkommit i intervjuerna gäller möjligheten för vissa mindre stödsökande att ta del av statligt finansierade aktiviteter. Det kan till exempel vara att kulturarbetare och lantbrukare kan söka branschspecifika stöd, men har svårare att få tillgång till generella företagsstöd, såsom affärsutvecklingsrådgivning eller digitaliseringscheckar. De har dock ett behov även av icke branschspecifika stöd för att utveckla sin verksamhet. Anledningen uppgavs kunna bero på att generella företagsstöd innehåller krav som dessa grupper inte når upp till, samt att det saknas tillräcklig kunskap från genomförandeaktörerna om denna grupps specifika behov. Det framhölls emellertid att informationsinsatser har gjorts för att åtgärda detta. Bland annat har Almi genomfört utbildningar för att öka förståelsen för kulturarbetares behov och förbättra deras tillgång till rådgivning och finansiering, medan Jordbruksverket har satsat på rådgivning för affärsutveckling för sin målgrupp.

Ett annat glapp rör finansiering och medfinansiering från banker. I en rapport från Företagarna beskrivs hur småföretagare ofta har svårt att få extern finansiering.³⁶ Detta framkom även i intervjuerna. Svårigheterna beskrevs kunna bero på att banker uppfattar mindre företag som mer riskfyllda eller att de undviker småaffärer, vilket leder till att dessa företag utesluts. En annan orsak som lyftes fram i intervjuerna var att banker drar sig tillbaka från lokala marknader, vilket påverkar lokala företags lånemöjligheter negativt. Även i befintlig litteratur har samma sak lyfts. I en rapport från Amberg och Becker noteras att utlåningen till lokala företag minskade när bankfilialer stängdes.³⁷ De varnar även för att digitaliseringen av banktjänster riskerar att försämra kredittillgången för små och medelstora företag. En rapport från Tillväxtanalys visar att det geografiska avståndet mellan företag och det regionala finansiella systemet kan vara ett hinder.³⁸ I rapporten framhålls vidare att problemet inte nödvändigtvis handlar om brist på kapital, utan snarare om brist på information.

I intervjuerna framkom det att egenföretagare behöver ta betydande personliga risker vid förlust, då personlig borgen ofta krävs vid lån. Det beskrivs också att detta kan försvåra belåningen ytterligare för företag i glesbygd, där taxeringsvärden generellt är låga.

I intervjuerna framfördes att Almi som regional aktör uppfattas som närvarande även i områden där lokala banker eller statliga aktörer saknas. Samtidigt framhölls det att Almi ofta har höga räntor på sina lån, eftersom de inte ska konkurrera med banker och måste förhålla sig till EU-regler.

³⁶ Företagarna, 2023.

³⁷ Amberg och Becker, 2024.

³⁸ Tillväxtanalys, 2019.

I en rapport från Tillväxtverket anges att planer för regional näringslivsutveckling och tillväxt ofta saknar ett genusperspektiv, samt att resurser i större utsträckning når mäns företag.³⁹ Även i intervjuerna uttrycktes en önskan om att i större utsträckning stödja kvinnors företagande. Bland annat föreslogs att aktiviteter behöver utformas så att de blir tillgängliga för fler och inte bara utifrån erfarenheter från de som redan är verksamma i systemet.

4.4 Informations-spridning

En annan aspekt som framkom i intervjuerna och som belyser komplexiteten är att det är svårnavigerat både för stödsökande och genomförandeaktörer. De som ansvarar för olika typer av statligt finansierade aktiviteter, informerar i regel själva om dem. Vissa använder, utöver egna webbplatser, även sociala medier och webinarier för att nå ut med information till sina målgrupper - antingen själva eller tillsammans med andra. Vissa av företagorganisationerna framhöll att även de aktivt bidrar till att sprida information om relevant finansiering och rådgivning till sina medlemmar.

Trots informationsinsatser uppgav flera av de intervjuade att det är svårt att få en tydlig överblick över tillgängliga åtgärder. Detta gäller både genomförandeaktörer och företagorganisationer. Det framfördes önskemål om en statlig kanal som samlar all relevant information. I dag finns en sådan kanal i form av webbplatsen Verksam.se, som drivs av Tillväxtverket, Skatteverket och Bolagsverket. Den syftar till att fungera som en central plattform där myndigheter samlar information riktad till företagare. Utifrån intervjuerna framgick det att plattformen inte används av alla myndigheter och att information saknas, vilket beskrevs delvis bero på att den bygger på dubbelrapportering. Även om många tillfrågade uppgav att de är medvetna om och använder Verksam.se, påpekades det i intervjuerna att kännedomen om plattformen kan förbättras.

Sammanfattningsvis framgår det av intervjumaterialet att det är otydligt vem som har ansvaret för mobilisering och spridning av information om företagsfrämjande aktiviteter. Vidare ifrågasatte vissa av de intervjuade effektiviteten i att en myndighet samordnar andra myndigheter, och påpekade att ansvaret kanske istället bör ligga hos en annan organisation eller utformas på annat sätt. Förslag som framfördes var att spridningsansvaret skulle kunna ligga på regioner med det regionala utvecklingsansvaret eller på kommunernas näringslivsavdelningar. Samtidigt menade andra att det inte är eftersträvansvärt att myndigheter gör större marknadsföringsinsatser för att sprida information, utan att det åligger företagen att själva ta ett uppsökande ansvar.

4.5 Ansöknings- och rapporteringsprocessen

Några intervjuade menade att informationen om finansierade aktiviteter är tillräcklig och att en förklaring till varför företag undviker att söka finansiering, snarare kan vara att ansökningsförfarandet är administrativt krävande, något som också har beskrivits tidigare av Tillväxtanalys.⁴⁰ I intervjuerna beskrevs också hur företag, som en följd av detta, anlitar konsulter för att utforma sina ansökningar.

I intervjuerna förmedlades att det företagsfrämjande systemet gynnar projektvana eller större stödsökande med egna resurser, medan ansökningsprocessen beskrevs vara mer

³⁹ Tillväxtverket, 2015.

⁴⁰ Tillväxtanalys, 2024.

utmanande för små företag som saknar interna resurser, som administratörer och jurister. En annan uppfattning var att ansökningar från små företag inte bedöms ha samma kvalitet och inte når upp till samma nivå på ansökningarna som större och mer erfarna företag, vilket anses resultera i att dessa företag missgynnades i jämförelse med större företag.

Ytterligare en aspekt som lyftes var att språket i utlysningarna är byråkratiskt och krångligt, vilket kan utgöra en försvårande faktor för de stödsökande. Vidare framfördes att det behöver uppvisas omfattande underlag både vid ansökan och vid senare redovisning. En annan aspekt som beskrevs som utmanande var att olika aktiviteter har olika kriterier och regler, vilket gör det svårt för företag att veta vilka möjligheter som finns och hur de kan kombinera dessa.

Vidare framkom det i intervjuerna att sättet att ansöka varierar med olika ansökningssystem som förvaltas av olika genomförandemyndigheter. I vissa fall delas plattformar av flera genomförandeaktörer. Det finns därmed inget enhetligt ansökningssystem, och administrationen och förvaltningen av systemen hanteras på olika håll. Det framfördes också att systemen inte alltid är ändamålsenligt utformade och anpassade för en smidig ansöknings- och bedömningsprocess. Ett exempel som togs upp var när medel söks för finansiering för samma projekt eller åtgärd från två olika aktörer, exempelvis EU-medel som hanteras av Tillväxtverket och medfinansiering som regionerna beslutar om. I dessa fall krävs att sökande besvarar liknande frågor och rapporterar till två olika finansiärer. Medlen bedöms också utifrån olika förordningar vilket gör att en sökande kan få godkänt från en finansiär men inte från den andra för samma projekt.

Förutom ansökningsprocessen uppgavs i intervjuerna långa handläggningstider som ytterligare en orsak till varför företag avstår från att söka medel. Detta tycktes särskilt gälla i fall där företag får medel baserat på redovisade kostnader, eftersom det innebär att de behöver ligga ute med belopp under en längre tid. Återigen lyftes bankernas ovilja att låna ut medel, då företag nekas banklån för en investering trots att de har ett godkänt ärende och stor möjlighet att få medel utbetalda efter genomförd investering. Från företagorganisationerna framfördes därför att det skulle vara mer fördelaktigt att få bidragen utbetalda i förskott. Det framfördes också att generella skattesänkningar och nedsatta avgifter vore att föredra före medel som tilldelas efter ansökningsförfarande.

4.6 Felaktiga utbetalningar

Slutligen har det identifierats en problematik kopplat till felaktigheter och brottslighet som att sökande fått utbetalt offentliga medel i förskott utan tillräcklig ekonomisk granskning. Exempelvis har entreprenören Jens Nylander, som skapat en AI-databas där fakturor granskas och analyseras, bl.a. visat att medel från Energimyndigheten för laddstationer har använts för att investera i nya bolag som i sin tur sökt medel på nytt.⁴¹

Statskontoret konstaterar i en rapport från 2024 att Naturvårdsverket i huvudsak fullgör sin uppgift när det gäller bidragsgivningen inom Klimatklivet.⁴² De konstaterar samtidigt att flera externa och interna granskningar visat att det finns förbättringar att göra när det gäller myndighetens arbete för att säkerställa att utbetalningarna är korrekta. De föreslår

⁴¹ Nylander, 2024.

⁴² Statskontoret, 2024.

därför att regeringen årligen följer upp Naturvårdsverkets arbete för att säkerställa korrekta utbetalningar inom Klimatklivet.

Det finns också en risk för att företag får medel från flera olika finansiärer och därmed överstiger de statsstödsgränser som är uppsatta (så kallade de minimis-stöd), något som inte kan registreras idag då inte finns ett gemensamt system. Ansvaret ligger idag ofta på den sökande att redovisa om de redan har tagit del av annan offentlig finansiering.⁴³

Efter en granskning av statliga stöd till juridiska personer föreslår Statskontoret i rapporten *Korrekta utbetalningar av statliga stöd till företag och andra juridiska personer* att en samlad databas över alla statliga stöd bör införas.⁴⁴ Detta för att underlätta kontroller och minska risken för felaktiga utbetalningar. I utredningen *Kommunal anslutning till Utbetalningsmyndigheten* undersöks omfattningen av felaktiga utbetalningar från kommuner och regioner till enskilda individer, företag och föreningar.⁴⁵ I utredningen analyseras också de rättsliga förutsättningarna för kommunal anslutning till Utbetalningsmyndighetens verksamhet. Utredningen lämnas i februari 2025.

Ytterligare en försvårande aspekt som nämndes under intervjuerna rör penningtvätt. Finansiella institut såsom Almi har långtgående skyldigheter att granska detta, vilket är resurskrävande och innebär mycket inrapportering för de som ansöker om att bli kund. Det finns även andra verksamheter i det företagsfrämjande systemet som kan nyttjas för penningtvätt såsom utbetalningar från myndigheter och regioner. Riksrevisionen lämnade 2024 en granskning av effektiviteten i statens tillsyn över verksamheter som kan användas för penningtvätt, där resultatet är att tillsynen varken är tillräckligt effektiv eller omfattande för att motverka denna typ av brottslighet.⁴⁶ I *Ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag* lyfts också problematiken med att företagsstöd betalas ut på felaktiga grunder och förslag lämnas om ny straffrättslig reglering.⁴⁷

5. EU-medel

Aktiviteter finansierade från EU, så kallade EU-medel, är en viktig del av företagsfrämjandet i Sverige. Eftersom det krävs medfinansiering från offentligt och/eller privat håll för att få ta del av EU-medel, sker det ofta en dubbel hantering där medel söks från olika statliga eller regionala aktörer. Trots att intervjuerna i avsnitt 4 fokuserade på statligt finansierat företagsfrämjande, lyftes synpunkter om EU-medel ofta fram. Detta beror på att många av de intervjuade har erfarenhet av EU-finansiering och det ses som en del av företagsfrämjandet.

⁴³ Detta gäller dock inte för de medel som utbetalas inom RRF-Faciliteten för återhämtning och resiliens (läs mer om RRF under avsnitt 5). Där kontrolleras eventuell dubbelrapportering genom att berörda myndigheter rapporterar in alla utbetalningar som sedan blir sökbara för andra utbetalande myndigheter. Systemet hanteras av Ekonomistyrningsverket.

⁴⁴ Statskontoret, 2023.

⁴⁵ Regeringen, Dir. 2023:63; Regeringen, Dir. 2024:84.

⁴⁶ RiR 2024:8.

⁴⁷ SOU 2024:24.

Uppdraget är avgränsat till statligt finansierat företagsfrämjande. Därför exkluderas EU-medel i kartläggningen i slutredovisningen som lämnas i januari 2026. Däremot inkluderas den statliga medfinansiering som utbetalas via genomförandemyndigheterna.

Information om belopp samt utformning av hanteringen av EU-fonder går att ta del av i utredningen *En ny organisation för förvaltning av EU-medel* från mars 2024.⁴⁸ Utredningens förslag bereds i januari 2025 i Regeringskansliet. Vi kommer att förhålla oss till de förslagen i framtagandet av åtgärdsförslag i slutredovisningen av detta uppdrag, samt till det faktum att EU-medel utgör en stor del av företagsfrämjandet. I framtagande av åtgärdsförslag kommer vi också att förhålla oss till förslagen från Statskontorets rapport *Bättre stöd för statsstöd*.⁴⁹ I denna beskrivs hur stödgivare saknar tillräcklig kunskap om statsstödsreglerna eller har svårt att upprätthålla dem. I utredningen föreslås därför att samtliga statsstödsrelaterade uppgifter ska samlas på Upphandlingsmyndigheten, inklusive ansvaret för ett samlat register för statsstöd. I januari 2025 skickades ett förslag på lagändring på remiss där det framgår att regeringen inte tagit ställning till om Sverige ska ha ett eget register eller använda kommissionens. Det framgår inte hur övriga förslag från rapporten ska omhändertas.⁵⁰

Även om EU-medel inte ingår i kartläggningen kommer synpunkter från de intervjuade att delges i nedanstående avsnitt, detta utifrån betydelsen av EU-medel för företagsfrämjandet.

Som bakgrund till avsnittet kan sägas att det finns ett antal fonder som är relevanta ur ett företagsfrämjande perspektiv, såsom hela eller delar av Europeiska garantifonden för jordbruket, Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling, Europeiska regionala utvecklingsfonden, Fonden för rättvis omställning, Europeiska socialfonden+ och Europeiska havs-fiskeri- och vattenbruksfonden.

Medel från dessa fonder fördelas från EU via budgetpropositionerna till olika myndigheter som beslutar om medlen. De berörda myndigheterna är Statens jordbruksverk, Tillväxtverket, Länsstyrelserna, Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige (ESF-rådet) och Havs- och vattenmyndigheten. Även Sametinget och Skogsstyrelsen hanterar medel. Vidare finns det medel som har godkänts av Ekofin-rådet att återbetalas från EU:s facilitet för återhämtning och resiliens (RRF) till Sverige. Det är 62 myndigheter som betalar ut RRF-medel vilket innebär att dessa medel finansieras av EU och därmed styrs av EU-regelverk. Ett exempel är Klimatklivet som Naturvårdsverket hanterar där delar av det godkänts att ingå i RRF.⁵¹ Utöver de av EU finansierade aktiviteterna avsätts också statliga medel för medfinansiering. Exempelvis har Tillväxtverket, Jordbruksverket och regionerna medel som kan sökas för att användas som medfinansiering för att få del av EU-medel.

⁴⁸ SOU 2024:22.

⁴⁹ Statskontoret, 2024.

⁵⁰ Regeringen, KN2025/00011.

⁵¹ Totalt omfattar insatser för Klimataktiviteter (tidigare benämnt Klimatklivet) som Naturvårdsverket disponerar 2,89 miljarder kronor 2025 varav 480 miljoner kronor är EU-medel via RRF. Gäller anslag 1.16 under utgiftsområde 20, redovisat på anslagspost i regleringsbrev för Naturvårdsverket 2025.

5.1 En ny organisation för förvaltning av EU-medel - SOU 2024:22

2021 tillsattes en utredning med utgångspunkt i höga kostnader för förvaltningen av EU-medel samt en komplex och svåröverskådlig hantering. I utredningens slutbetänkande SOU 2024:22 redogörs för organisation och kostnader samt förslag på förändringar för en mer effektiv hantering av EU-medlen.

I utredningen redogörs endast för hanteringen av medel med delad förvaltning, det vill säga fonder som hanteras av både Europeiska kommissionen och Sverige. I detta ingår det fonder vars innehåll är helt eller delvis relevanta ur ett företagsfrämjande perspektiv.

I utredningen beskrivs utformningen av fonderna avseende innehåll, belopp, styrning och regelverk för fonderna på EU-nivå. Vidare redogörs för den svenska förvaltningsorganisationen och vilka myndigheter som hanterar fonderna. Det framgår även hur förvaltningen av medlen har sett ut över tid samt hanteringen i andra EU-länder. Det redogörs för utmaningar såsom höga förvaltningskostnader, begränsad möjlighet till samlad uppföljning, komplex reglering och styrning samt ett stort antal genomförande-myndigheter. Utredningen inkluderar också ett avsnitt om kontroll och revision samt behovet av att dela information mellan myndigheter.

I utredningen redogörs för innebörden av effektivitet, ändamålsenlighet och rätts-säkerhet. Utredningen anger att det behöver finnas en tydlig ansvarskedja och flexibilitet för att hantera tillkommande arbetsuppgifter samt vara överskådligt och enkelt. Vidare behöver förvaltningen av EU-medel organiseras så att det uppstår synergier och skal-fördelar och det behöver vara transparent, likvärdigt och objektivt. Utifrån dessa in-gångsvärden föreslås bland annat en centralisering, där hantering av medel som tidigare fördelats mellan olika myndigheter, framöver bör samlas hos en och samma myndighet. Detta gällde exempelvis en samlad hantering av jordbruksfonderna på Statens jordbruksverk och en centrering av länsstyrelsernas handläggning till färre länsstyrelser.

För strukturfonderna föreslås en förvaltande myndighet i form av Tillväxtverket. Vidare föreslås förändringar avseende det regionala inflytandet för strukturfonderna. Infly-tandet genom de så kallade regionala strukturfondspartnerskap föreslås avvecklas i dess nuvarande form, för att ersättas med ett system med mer strategiskt orienterade partner-skap med fokus på utlysningsskedet. Vikten av att de förvaltande myndigheterna kan dela information om EU-stöd för att uppfylla kraven på kontroll och granskning betonas. Utredningen föreslår även en anmälningsplikt vid misstanke om brottslighet som rör EU-medel. Förslagen bereds i januari 2025 i Regeringskansliet.⁵²

5.2 Utmaningar med EU-medel

I de intervjuer som genomförts med ett 20-tal genomförandeaktörer och företag-organisationer⁵³, har ett antal synpunkter lämnats vilka redogörs för nedan.

⁵² Tillväxtanalys framförde i sitt remissvar att en centralisering kan leda till bättre översikt och effektivitet samt minskade kostnader men att det finns risk för minskad lokal anpassning och flexibilitet. Tillväxtanalys föreslog också en anslutning till kommissionens framtagna verktyg för att skapa bättre uppföljningar.

⁵³ Se mer information om vilka som intervjuats under avsnitt 4.

En utmaning som diskuterades under intervjuerna var projektutformningen som baseras på utlysningar av medel från olika finansiärer. Projektformen upplevs som problematisk dels för att det innebär en kortsiktig finansiering, dels på grund av risken att personer vars anställning är projektfinansierad, övergår till en fast anställning. När projektet avslutas har personen kvar sin anställning, vilket innebär att ny projektfinansiering behöver sökas för att finansiera fastanställdas löner. Detta medför ett ständigt behov av att skriva fram och ansöka om nya projekt. Vår bedömning är att detta problem inte är specifikt för EU-medel utan avser projektformen som sådan oavsett finansiering. Frågan lyftes dock av de intervjuade med hänvisning till EU-medel.

En annan konsekvens som lyftes fram var att systemet uppfattas som utbudsstyrt snarare än behovsstyrt. Det vill säga: företag behöver anpassa sin verksamhet till befintliga utlysningar och tillgänglig finansiering, istället för att det finns tillgängliga medel för att stödja företagets egna behov. Även detta är en problematik som bör vara gällande även om finansieringen inte härrör från EU.

Ytterligare en åsikt som lyftes av flera intervjuade var statsstödsproblematiken. Statligt finansierade aktiviteter måste förhålla sig till EU-regler om statsstöd, vilka stipulerar att statsstöd generellt sett är förbjudet om det snedvrider eller hotar att snedvrída konkurrensen och påverka handeln mellan EU-länder. Det förekommer dock undantag från förbudet, där statsstöd kan vara tillåtna om de är utformade enligt undantagsregler eller godkända av EU-kommissionen. Statsstödsreglerna beskrevs under intervjuerna som krångliga att följa. Noteras bör att både EU- och nationell finansiering behöver tillämpa statsstödsregelverket.

Upphandlingsmyndigheten har i uppdrag att vägleda kommuner och regioner i statsstödsfrågor, men motsvarande vägledning saknas för statliga myndigheter. I intervjuerna uppfattades inte upphandlingsmyndighetens roll som känd för alla regioner och kommuner. Kunskapen om tillämpningen av statsstödsregelverket beskrevs också som varierande, samt att det görs olika tolkningar. En intervjuad beskrev ett tillfälle då medel söktes från två regioner och en förvaltande myndighet. Samtliga tre finansiärer gjorde olika bedömningar om vad som var möjligt att bifalla och inte. Det görs således olika tolkningar både mellan myndigheter och regioner vilket gör det än mer komplicerat i projekt där medel söks från olika beslutande instanser.

Vidare framkom under intervjuerna att många aktiviteter präglas av kortsiktighet, vilket försvårar möjligheterna till långsiktig och stabil utveckling. Återkommande synpunkter var ett administrativt krävande ansökningsförfarande, krångliga regelverk och en omfattande rapportering. Exempelvis beskrevs de medel som ingår i RRF från Klimatklivet som betydligt mer administrativt betungande att hantera, både för förvaltande myndighet och stödsökande, än de medel som endast lyder under nationellt regelverk.

Slutligen framfördes synpunkter avseende rapporteringskraven för de projekt som finansieras av både nationella offentliga medel och EU-medel vilket innebär att rapportering ska ske både nationellt och utifrån EU-regelverk.

6. Företagsfrämjandet i andra länder

I detta regeringsuppdrag ingår att lämna förslag på hur statligt finansierat företagsfrämjande kan utformas så effektivt och ändamålsenligt som möjligt. Som en del i det arbetet ges här en översikt av företagsfrämjandet i några andra länder. Urvalet av länder är gjort med fokus på de länder vars erfarenheter Sverige kan dra lärdom av, såsom de med liknande politiska system eller länder som ofta förekommer i dessa sammanhang. Inspel på val av länder har kommit från Tillväxtanalys internt samt från referensgruppen och andra externa aktörer. Rapporten är inte en heltäckande omvärldsbevakning, utan ska ses som en samling av utvalda exempel som belyser variationer och strategier inom företagsfrämjande insatser. De länder som valts är Danmark, Finland, Irland, Israel, Kanada, Norge, Spanien och Storbritannien.

En litteratursökning har genomförts med fokus på vetenskapliga artiklar och statliga rapporter. Underlaget har kompletterats med intervjuer med företrädare från den danska näringsmyndigheten, Business Finland, Finnvera, Enterprise Ireland och det norska Närings- och fiskeridepartementet. Vidare har forskare och tjänstemän i Kanada, Spanien och Storbritannien bidragit skriftligt till informationsinsamlingen.

I detta avsnitt används i så stor utsträckning som möjligt de begrepp som respektive land tillämpar, istället för att använda försvensgade begrepp, då de inte alltid har exakt samma innebörd.

6.1 Danmark

Det danska företagsfrämjandet är decentraliserat, med både statliga, regionala och privata aktörer.⁵⁴ 11 departement är involverade,⁵⁵ och ca 200 myndigheter och organisationer som ansvarar för ca 700 olika erbjudanden inom evenemang, nätverk, programkurser etc. för företagsstöd.⁵⁶

På den regionala nivån finns sex stycken Affärshus (Erhvervshuse), finansierade av kommunerna.⁵⁷ Affärshusen fungerar som en första kontakt och ansvarar för expertrådgivning till både etablerade och nystartade små och medelstora företag (SME).⁵⁸ Förutom att erbjuda specialiserad vägledning fungerar Affärshusen som en "en väg in-lösning", där företag kan få tillgång till och bli hänvisade till olika aktörers företagsfrämjande finansiering och tjänster.⁵⁹

⁵⁴ Intervju med representant ifrån Näringslivsmyndigheten (Erhvervsstyrelsen), 5 december 2024.

⁵⁵ Klimat-, Energi- og Forsyningsministeriet, Utdannings- og forskningsministeriet, Utrikesministeriet samt Ministeriet for Livsmedel, Jordbrug og Fiske. Näringsministeriet spelar en central roll inom området, tillsammans med Kulturministeriet och Social- og ældredepartementet. Departement med företagsfrämjande utgifter på mindre än 500 miljoner DKK under 2021, Arbetsmarknadsdepartementet, Inrikes- och bostadsdepartementet, Hälsoministeriet och Transportministeriet.

⁵⁶ Intervju med representant ifrån Näringslivsmyndigheten (Erhvervsstyrelsen), 5 december 2024.

⁵⁷ Erhvervshus Sjælland, u.å.

⁵⁸ Intervju med representant ifrån Näringslivsmyndigheten (Erhvervsstyrelsen), 5 december 2024.

⁵⁹ Virksomhedsguiden, u.å.(b).

De sex regionala affärshusen agerar självständigt från varandra, men har ett nära samarbete och ett gemensamt ansökningsystem vilket underlättar hanteringen av regionöverskridande företagsansökningar.⁶⁰

Näringslivsmyndigheten ansvarar för en digital "en väg in"-lösning. På denna webbplattform finns information om tillgängliga program och stödåtgärder samt länkar till ansvarig genomförandeaktör inom företagsfrämjandet.⁶¹ Gemensamt för alla tjänster är att de tillhandahålls utan vinstintresse. Varje genomförandeaktör är ansvarig för att uppdatera informationen om de aktiviteter som erbjuds, samt handläggningsprocessen. De stödsökande kan därmed få information om förväntade ledtider och nästa steg i processen samt tillgång till vägledande artiklar, fallstudier, digitala guider och mallar.⁶²

2022 tillsattes en expertgrupp för att utreda, kartlägga och föreslå förbättringar för framtidens företagsstöd. Utredningens resultat publicerades i början av 2024. Expertgruppen arbetade utifrån definitionen:

Program eller åtgärder som leder till en direkt eller indirekt överföring av offentliga medel till företag och institutioner, och som innebär att dessa företag och institutioner får en ekonomisk fördel eller särskild ställning.

Expertgruppen satte upp tre kriterier varav minst ett ska vara uppnått för att stödet ska anses relevant. Företagsstöden ska:

- Bidra till förbättrad samhällsekonomi genom korrigerande av marknadsmisslyckanden.
- Bidra till att kostnadseffektivt uppnå de politiskt fastställda klimatmålen.
- Bidra till att uppnå andra politiskt fastställda mål som anses skapa samhällsnyttor, tex. regional utveckling, kultur eller biologisk mångfald.

Företagsstödet uppgår till cirka 37 miljarder DKK år 2023, vilket motsvarar ungefär 1,2 % av BNP. De administrativa kostnaderna för hantering av stöd har inte klarlagts, vilket leder till att kostnaderna för det företagsfrämjande systemet troligen underskattas. Kartläggningen visar att nästan hälften av de statliga utgifterna för företagsstöd är inriktade på att nå en förbättrad samhällsekonomi. En fjärdedel av de statliga kostnaderna har som främsta syfte att uppfylla klimatmålen. Den sista fjärdedelen bedöms vara inriktad på att tillgodose andra samhällsnyttor.⁶³

Näringsdepartementet skriver årligen en rapport om regleringar i näringslivet. Rapporterna betonar de samhällsintressen som motiverat regleringarna och dess förväntade effekt på näringslivet, baserat på en sammanställning av de regleringar och initiativ som olika departement genomfört under året.⁶⁴ Mellan 2012 och 2021 skrevs det i princip årligen en rapport om det företagsfrämjande systemet med fokus på kostnader och aktuella strategier och prioriterade områden.⁶⁵ Någon sådan rapport har inte publicerats efter 2021.

⁶⁰ Intervju med representant ifrån Näringslivsmyndigheten (Erhvervsstyrelsen), 5 december 2024.

⁶¹ Ibid.

⁶² Virksamhedsguiden, u.å.(a).

⁶³ Ekspertgruppe for fremtidens erhvervsstøtte, 2024.

⁶⁴ Erhvervsministeriet, u.å.(a).

⁶⁵ Erhvervsministeriet, u.å.(b).

Det görs inga systematiska och kontinuerliga utvärderingar och det finns därmed en begränsad kunskap om programmens effekt och målluppfyllnad, och om de samhälls-ekonomiska kostnaderna är motiverade av de vinster som genereras. Majoriteten av programmen saknar en mekanism som leder till en automatisk utvärdering eller avslut av programmet, och enbart cirka 35 % av programmen har ett stoppdatum. Expertgruppen föreslår i sin rapport att systematisk och kontinuerlig utvärdering av företagsfrämjande aktiviteter bör införas. Program och genomförandeaktörer med liknande syften bör slås samman för att minska överlappande åtgärder samt administrativa kostnader.⁶⁶

I dagsläget finns inga planer på några stora strukturförändringar i Danmark utifrån förslagen i rapporten. Det pågår dock ett förenklingsprojekt med syfte att förenkla och förtydliga kommunikationen riktad till företag som är intresserade att ta del av det företagsfrämjandet.⁶⁷

6.2 Finland

Företagsfrämjandet i Finland är organiserat i nätverket Team Finland, bestående av internationella, nationella och regionala aktörer. I Team Finland ingår ca 25 företagsfrämjande aktörer, varav sex huvudaktörer. Nätverket ska driva på näringslivets utveckling genom att främja teknologi, innovationer och internationella nätverk. Målet är att stärka tillväxten och konkurrenskraften, öka exporten och attrahera utländska investeringar, riskkapital och turism till Finland. Samtidigt ska arbetslivets kvalitet förbättras och mervärdet för näringslivet öka.⁶⁸

Team Finlands aktörer är departement, statligt finansierade myndigheter och statligt ägda bolag.⁶⁹ Varje år sätter Utrikesdepartementet och Arbets- och näringsdepartementet uppföljnings- och prestationsmål för nätverket. Ledningsgruppen övervakar måluppfyllelsen genom indikatorer som mäter tillväxt i export, antalet små och medelstora företag som använder nätverkets internationaliseringstjänster, antalet affärsmöjligheter i kundhanteringssystemet (ett gemensamt CRM-system), samt kundernas och personalens nöjdhet med tjänster och samarbete. Regelbundna undersökningar och riktade studier används för att säkerställa nätverkets effektivitet och stärka samarbetet mellan aktörerna.

Nedan beskrivs tre av huvudaktörerna, där Finnvera ger en tydlig bild av de strategiska och operativa funktionerna i Team Finland medan Business Finland och Närings-, trafik- och miljöcentralerna representerar en bredd av Team Finlands verksamhet.

Finnvera är ett statligt finansbolag som specialiserar sig på exportkrediter och garantier. Finnveras verksamhet styrs av den finska statens ägar- och näringspolitiska mål, som syftar till att öka nyföretagande, underlätta finansiering för små och medelstora företag i förändring samt främja företagets tillväxt, internationalisering och export.⁷⁰ Finnveras

⁶⁶ Ekspertgruppe for fremtidens erhvervsstøtte, 2024.

⁶⁷ Intervju med representant ifrån Näringslivsmyndigheten (Erhvervsstyrelsen), 5 december 2024.

⁶⁸ Työ- ja elinkeinoministeriö, 2021.

⁶⁹ Tema Finlands huvudaktörer: Ministry of Foreign Affairs, Business Finland, Finnvera, Närings-, trafik- och miljöcentralerna och Work in Finland, det fyra sistnämnda administreras av the Ministry of Economic Affairs and Employment (Representanter från Finnvera och BF).

⁷⁰ Intervju med representanter från BF och Finnvera, 4 december 2024.

verksamhet är självbärande, det vill säga att intäkter från verksamheten långsiktigt täcker kostnaderna.⁷¹

Business Finland (BF) består av två separata enheter, en statlig myndighet och ett statligt ägt aktiebolag, som finansieras via anslag i statsbudgeten. Myndigheten har ansvar för finansieringsförberedelser och beslut, medan bolaget ansvarar för kundnära service och stöd.⁷² Bolagets verksamhet lyder under myndighetens övergripande styrning, vilket garanterar att bolagets arbete följer principerna för offentlig verksamhet och tar hänsyn till det allmännas intressen. BF är den officiella myndigheten för handel, investeringsfrämjande, innovationsfinansiering, turism och talangrekrytering.⁷³ BF erbjuder stöd till företagare genom finansieringstjänster och program som syftar till att främja innovation, tillväxt och internationalisering som energieffektiviseringsstöd och stöd för unga innovativa företag.⁷⁴

Närings-, trafik- och miljöcentralerna (NTM-centralerna) är en rikstäckande organisation som representerar den regionala nivån. Den fungerar i många fall som en första kontakt med företagen. Centralerna arbetar med små och medelstora företags utvecklings- och investeringsprojekt. Målet är att skapa tillväxt, ny affärsverksamhet, stötta internationalisering, samt innovation. Dessa centraler finansieras via statsbudgeten och EU.⁷⁵

Team Finlands huvudaktörer har ett gemensamt CRM-system där de kan dela kundinformation och skicka notiser till andra genomförandeaktörer för att meddela att en kund har behov av dess tjänster. Systemet infördes 2016 och ger en överblick över vilka företag som fått stöd från nätverkets huvudaktörer. Alla rådgivare inom nätverkets huvudaktörer har kunskap om andra huvudaktörers erbjudanden och kan därför hjälpa till att sammanföra företag med rätt kontaktperson från respektive genomförandeaktör. Det pågår ett kontinuerligt förbättrings- och utvecklingsarbete med för att optimera funktionaliteten och säkerställa integration med de olika organisationernas egna system. Team Finland har också en gemensam webbaserad intern utbildningsplattform, ämnad att förbättra samarbeten och standardisering av processer.⁷⁶

Team Finland har även en digital "en väg in"-lösning där alla Team Finlands företagsfrämjande aktiviteter är samlade.⁷⁷ Det finns också en offentlig informationstjänst för företagsstöd där alla beviljade och utbetalda stöd över 100 000 euro redovisas. För att säkerställa transparens lämnar Arbets- och näringsdepartementet uppgifter om stöden till Europeiska kommissionen, samt till Statistikcentralen. Syftet med tjänsten är att förbättra transparensen, underlätta uppföljningen av företagsstöd samt ge insikt i hur stöden fördelas och utvecklas.⁷⁸

⁷¹ Kapitalanskaffning främst sker genom emission av masskuldebrevslån på kapitalmarknaden, Finnvera, u.å.

⁷² Intervju med representanter från BF och Finnvera, 4 december 2024.

⁷³ Työ- ja elinkeinoministeriö, 2021.

⁷⁴ Intervju med representanter från BF och Finnvera, 4 december 2024.

⁷⁵ NTM-centralerna beviljar under programperioden 2021–2027 stöd ifrån Strukturfondsprogrammet för Finland (Europeiska regional utvecklingsfonden (Eruf) och Europeiska Socialfonden (ESF+)), Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (EJFLU) och Europeiska havs- och fiskerifonden (EHFF). NTM-centralen.u.å.

⁷⁶ Intervju med representanter från BF och Finnvera, 4 december 2024.

⁷⁷ "En väg in": <https://www.team-finland.fi/en/network-services-for-companies>; Intervju med representant från BF, 4 december 2024.

⁷⁸ Työ- ja elinkeinoministeriö, u.å.

6.3 Irland

Den irländska regeringen har antagit ett holistiskt förhållningssätt för att möjliggöra att SME-politiken är konsekvent och effektivt implementerad. Departementet för näring, företagande och innovation (DBEI) spelar en central roll i att utforma och genomföra företagsrelaterad politik, samt att samordna arbetet med andra departement. DBEI har policyansvaret för flera företagsfrämjande myndigheter, vilket möjliggör en stark policysamordning.⁷⁹

Inom det ansvariga departementet finns särskilda avdelningar som arbetar med att samordna policyinitiativ och intressenter för att främja entreprenörskap, stödja företagstillväxt och skapa en gynnsam företagsmiljö genom bl.a. skattefrågor och kompetensutveckling.⁸⁰ En avdelning leder den nationella strategin för företagsutveckling och framtida arbetsmarknadsinitiativ samt samverkar med andra departement för att sätta årliga mål för jobbskapande och företagsstöd. Dessutom stöder de nationella råd och grupper genom forskning och administrativt stöd.⁸¹

Under DBEI ligger Enterprise Ireland (EI) med ansvar för innovation, SME-tillväxt och handel. Under EI finansieras lokala företagskontor (LEO).⁸² LEO arbetar med micro- och småföretag, såväl start-ups som etablerade företag och agerar självständigt och samordnat med lokala myndigheter. Om kunder från LEO väljer att påbörja en exportresa eller växer till att tillhöra SME-kategorin flyttas kunderna över till EI.⁸³

EI arbetar med att ta fram en webbportal där kunder ska ha möjlighet att registrera uppgifter för att senare kunna ansöka om stöd utan att fylla i uppgifterna igen. Det kommer även att vara möjligt att följa handlägningsprocessen i realtid, se ansvarig handläggare och kommande steg i processen. Denna portal kommer endast att omfatta EI kunder och dess stöd. Det planeras för en liknande plattform för LEO som kommer att vara kompatibel med EI-plattformen för en enkel konvertering mellan organisationerna. Detta förväntas höja användarvänligheten samt effektivisera och standardisera processerna.⁸⁴

Inom EI pågår arbete för en ny struktur med kundrådgivare och kundansvariga där kundrådgivare ska lotsa företagen till rätt arbetsgrupp där en kundansvarig utses. Detta förväntas öka effektiviteten och standardiseringen i och med att de kundansvariga är experter inom olika områden och synergier mellan andra klienter lättare kan identifieras.⁸⁵

⁷⁹ OECD, 2019.

⁸⁰ Exempel på sådana avdelningar inkluderar Indigenous Enterprise, Digital and Finance Division (IEDFD) samt Enterprise Strategy, Competitiveness and Evaluations Division (ESCED). Råd och grupper som stöds inkluderar National Competitiveness Council (NCC) och Expert Group on Future Skills Needs (EGFSN).

⁸¹ OECD, 2019.

⁸² Science Foundation Ireland (SFI), InterTradeIreland, National Standards Authority of Ireland (NSAI), Industrial Development Authority (IDA) och Irlands patentkontor, vilka rapporterar till DBEI. DBEI övervakar även Mikroföretagslånefonden (administrerad av Microfinance Ireland) och Strategic Banking Corporation Ireland (SBCI).

⁸³ Intervju med representant från Enterprise Ireland, 21 november 2024.

⁸⁴ Ibid.

⁸⁵ Ibid.

2020 skapades en arbetsgrupp i Irland för att utveckla en långsiktig strategi för små och medelstora företag.⁸⁶ Denna arbetsgrupp inrättades som ett svar på en OECD-rapport från 2019 avseende Irlands SME- och entreprenörskapspolitik. Utifrån ett förslag från arbetsgruppen lanserade EI 2024 plattformen National Enterprise Hub, som erbjuder tillgång till samtliga över 180 statliga företagsfrämjande aktiviteter från 19 olika myndigheter och departement.⁸⁷ "En väg in-lösningen" syftar till att förenkla för företag att navigera bland statliga företagsstöd och företagsfrämjande åtgärder.

I OECD:s rapport framgår att Irland har en välfungerande modell för dialog med näringslivet och intressenter genom omfattande samrådsprocesser. Vid utarbetandet av regionala företagsplaner⁸⁸ genomförs konsultationer med ledande branschorganisationer, som Irlands Exportörsförening och Amerikanska Handelskammaren. Arbetet med de regionala företagsplanerna leds av styrelseordförande från den privata sektorn, vilket stärker deras relevans. Olika företagorganisationer spelar också en viktig roll genom att framföra SME-sektorns intressen i budgetprocessen. En formell samrådsplattform för småföretag är Advisory Group on Small Business (AGSB), som sedan 2011 erbjuder SME och deras representanter möjlighet att ge råd till handelsministern om åtgärder för att stödja sektorn. Gruppen, som har bred representation och inkluderar aktörer som EI och LEO, möts varannan månad.⁸⁹

OECD rekommenderar i rapporten att AGBS roll utvidgas till att inkludera rådgivning till andra departement med inflytande över SME-politiken. En tvärdepartemental SME-kommitté, under ledning av handelsministern, föreslås också för att inkludera aktörer från departementen för utbildning, finans och samhällsutveckling i arbetet. Vidare föreslås att DBEI etablerar en särskild arbetsgrupp för SME-frågor. Arbetsgruppen som bör ledas av IEDFD, ska innefatta representanter från relevanta myndigheter. En omstruktureringen av DBEI kan också vara nödvändig för att främja ett mer effektivt samarbete mellan de olika avdelningarna. Det är oklart i vilken utsträckning förslagen från OECD har genomförts.

6.4 Israel⁹⁰

Flera departement och myndigheter är involverade i företagsfrämjandet i Israel. En av de centrala aktörerna för företagsutveckling är Myndigheten för små och medelstora företag (SMBA), som grundades 2010 och ligger under Departementet för ekonomi och industri. Förutom att tillhandahålla tjänster för företagsutveckling och administrera ett nationellt lånegarantiprogram, har SMBA en strategisk roll i att samordna statens SME-politik samt analysera hur regeringens lagstiftning påverkar dessa företag. En annan central aktör är Israels innovationsmyndighet, en enhet under Departementet för ekonomi och industri. Myndigheten ansvarar för landets innovationspolicy och erbjuder de huvudsakliga stöd-

⁸⁶ SME Taskforce, 2021.

⁸⁷ Enterprise Ireland, 2024.

⁸⁸ Regional Enterprise Plans är handlingsplaner som syftar till att främja ekonomisk tillväxt, företagsutveckling och sysselsättning på regional nivå.

⁸⁹ OECD, 2019.

⁹⁰ Denna text bygger huvudsakligen på information från 2016. Viss information har varit svår att bekräfta med nyare källor. Det är därför möjligt att vissa delar av avsnittet kan vara förlegade eller ofullständiga.

programmen för innovation, varav ett av de största är Fonden för forskning och utveckling.⁹¹

Israel framhålls ofta när det gäller fonder för gemensamma offentliga och privata investeringar. Landet har en omfattande venturekapitalmarknad som riktar sig till nya och växande företag, med ett fokus på högteknologiska företag. Grunden för riskkapitalet härleds ofta till programmet Yozma, en venturekapitalfond som etablerades 1993 och har fått stor uppmärksamhet internationellt. Yozma investerade i högteknologiska startups och syftade till att skapa en inhemsk venturekapitalindustri genom att använda offentliga medel för att attrahera utländskt kapital, främst från USA. Fonden gjorde både direktinvesteringar i startups och satsade på nya venturekapitalfonder som kombinerade offentligt och privat kapital, med möjligheten för privata parter att köpa ut staten inom en viss tidsram.⁹²

1995 utökades investeringsmöjligheterna till fler stadier av företagsutveckling och ett samarbete med seniora chefer och framstående företagsgrundare initierades, för att identifiera nya investeringsmöjligheter.⁹³ Då programmet bidragit till att skapa en riskkapitalindustri, fasade den israeliska staten ut sitt ägande av fonden i slutet av 90-talet. Under 90-talet inrättades också garantier för att minska risker för utländska investerare. Även garantierna avvecklades i slutet av 90-talet.⁹⁴

Som central aktörer inom företagsfrämjandet har SMBA:s två stora stödprogram, affärsutvecklingscenter och lånegarantier, som hanteras i samarbete med privata intermediärer, där privata aktörer bland annat ansvarar för utvärdering och urval av ansökningar till lånegarantiprogrammet. SMBA tillhandahåller också en webbplats med information riktad till SME. Här finns bland annat information om finansiering och rådgivning för företag från statliga och icke-statliga genomförandeaktörer.⁹⁵

I OECD:s rapport från 2016 beskrivs hur SMBA samordnande roll begränsas av avsaknaden av formella befogenheter och strukturer. Dessutom nämns bristande resurser för uppföljning och utvärdering av policybehov samt för kommunikation med andra aktörer som ytterligare hinder.⁹⁶

Majoriteten av de lokala myndigheterna erbjuder inga egna stödprogram eller tillhandahåller information om nationella program. Det noteras också att de nationella programmen ofta inte beaktar geografiska skillnader inom landet.⁹⁷

I rapporten framhålls en brist på formaliserade utvärderingssystem för att mäta effektiviteten och effekterna av företagsfrämjande policyer och program. Rapporten rekommenderar att en databas som dokumenterar entreprenörer och företag som fått statliga stöd, för att underlätta uppföljning och utvärdering av stödsystemet, bör

⁹¹ OECD, 2016; Israel Innovation Authority, u.å.

⁹² Baygan, 2003.

⁹³ Ibid.

⁹⁴ Ibid.

⁹⁵ OECD, 2016.

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ Ibid.

införas.⁹⁸ Det är oklart vilka begränsningar i stödsystemet som kvarstår och om förslagen i OECD rapport genomförts.

6.5 Kanada

Program och utveckling av policyer för små och medelstora företag i Kanada hanteras av fler än 20 departement och organisationer som regionala utvecklingsmyndigheter och offentliga företag.⁹⁹ En stor andel av Kanadas utgifter för industripolitiska icke-exportinriktade finansiella instrument går till små och medelstora företag.¹⁰⁰ Utöver skatteinitiativ som skatterelaterade stöd för forskning och utveckling finns det flera federala program. Dessa program fokuserar på olika temaområden, som forskning och utveckling, teknologi, kunskapsutbildning och export.¹⁰¹

För att dela information om den politik som påverkar företag mellan olika departement finns en tvärdepartemental arbetsgrupp för små och medelstora företag, som leds av Avdelningen för småföretagspolitik vid Departementet för innovation, vetenskap och ekonomisk utveckling (ISED). Gruppen har inte befogenhet att samordna policyer, och det saknas en övergripande strategi för små och medelstora företag; istället styrs politiken av olika statliga organ.

OECD konstaterar i en rapport från 2017 att det saknas en formell kanal för att utbyta information om policyutveckling mellan den federala regeringen och de provinsiella/territoriella myndigheterna. Däremot finns det etablerade mekanismer för att konsultera företag och experter vid utformandet av policyer.

Det finns flera initiativ som syftar till att koordinera federala och provinsiella/territoriella program. Ett sådant är Canada Business Network, vilken drivs centralt av ISED samt lokalt av fem regionala utvecklingsmyndigheter och det federala utvecklingsinitiativet för norra Ontario (FedNor). Canada Business Network beskrivs som en "en väg in"-lösning som ska underlätta för företag genom att samla tillgången till statlig finansiering. Detta görs delvis i form av en webbportal där företag kan hitta information om federala och provinsiella/territoriella stödprogram. Muntlig information om tillgängliga statliga resurser erbjuds via telefoncenter och fysiska företagscenter.

En central aktör inom företagsfrämjandet är Business Development Bank of Canada (BDC), som bl.a. underlättar tillgången till kapital för små företag. Detta sker genom lån till företag inom marknader som inte har tillgång till kapital genom kommersiella banker, samt kreditgarantier till banker som lånar ut till små företag. BDC har även en rådgivande funktion för små företag, tillsammans med regionala utvecklingsmyndigheter och FedNor.¹⁰²

Kanadas statistiska centralbyrå sammanställer data över mottagarna av statliga aktiviteter som stödjer tillväxt och innovation, baserat på uppgifter från federala departement och myndigheter. Data över skatteutgifter eller data från statliga bolag eller provinsiella/territoriella program inkluderas inte. Databasen (BIGS) syftar till att

⁹⁸ OECD, 2016

⁹⁹ OECD, 2017.

¹⁰⁰ OECD, u.å.(b).

¹⁰¹ Se exempelvis OECD (2017) och OECD (u.å.(a)).

¹⁰² En organisation under Departementet för innovation, vetenskap och ekonomisk utveckling.

förbättra effektutvärderingar av de omfattade programmen, och finns tillgänglig online i aggregerad form.¹⁰³

De centrala stödprogrammen i Kanada utvärderas vart femte år.¹⁰⁴ Vidare ska Kanada, tillsammans med OECD, analysera stödmottagarna av landets industripolitik, utifrån behovet av ett förbättrat system för företagsstöd för att förbättra styrning och utvärdering av politiken.¹⁰⁵

6.6 Norge

Det norska näringsfrämjande systemet har som mål att stimulera innovation och värdeskapande inom näringslivet. I Norge används begreppen det stora- och lilla näringsfrämjande stödsystemet. Det lilla näringsfrämjande systemet, vilket är i fokus i detta avsnitt, beskrivs som:

*Det näringsfrämjande stödsystemet består av åtgärder som direkt eller indirekt ska stimulera till mer innovation och värdeskapande inom näringslivet.*¹⁰⁶

Det stora näringsfrämjande systemet omfattar samtliga politikområden som påverkar näringslivets utveckling: skatte- och avgiftspolitik, konkurrensreglering, tillstånd för naturresurser som olje- och gasutvinning, vattenkraft och akvakultur, handelsavtal, infrastruktur, utbildning, arbetsmarknadsreglering och nationella forskningsstrategier.¹⁰⁷

De statliga näringsfrämjande stödfunktionerna är organiserade i olika organisationsformer: statliga förvaltningsföretag och förvaltningsorgan (helt eller delvis statligt finansierat, alternativt självbärande utan statlig finansiering) samt olika program, vilket innebär styrning utifrån en mängd olika styrmekanismer och lagar.¹⁰⁸ 2019 fanns det 18 självständiga genomförandeaktörer, som tillsammans var ansvariga för cirka 180 olika program och aktiviteter.¹⁰⁹

2018 fick Deloitte i uppdrag av den norska regeringen att genomföra en kartläggning och utvärdering av det näringsfrämjande systemet.¹¹⁰ Kartläggningen visar att det näringsfrämjandesystemets struktur är komplext, vilket skapar utmaningar för styrning, kostnadseffektivitet och användarvänlighet.¹¹¹

I rapporten beskrivs ett fragmenterat system vilket skapar överlappning och svårigheter att samordna insatser och möta olika användares behov. Samtidigt belyses vikten av att behålla en viss grad av mångfald av aktiviteter. I rapporten föreslås en lösning som syftar till att förenkla och stärka styrningen utan att förlora systemets flexibilitet, genom att stöden organiseras i fyra kategorier:

¹⁰³ Statistics Canada, 2023.

¹⁰⁴ OECD, 2017.

¹⁰⁵ E-post från OECD-representant, 21 november 2024.

¹⁰⁶ Deloitte, 2019.

¹⁰⁷ Ibid.

¹⁰⁸ Ibid.

¹⁰⁹ NFD, 2021.

¹¹⁰ Ibid.

¹¹¹ Deloitte, 2019.

1. **Exportfinansiering:** Kompetens och ansvar för större lån och garantier bör samlas under en enhetlig organisation. Detta minskar risken och säkerställer att dessa komplexa instrument förvaltas på ett effektivt sätt.
2. **Företagsdriven innovation och tillväxt:** En starkt regional struktur rekommenderas, där nära samarbete mellan nationella stödsystemsaktörer och regioner, kan säkerställa ett brett utbud av stödåtgärder.
3. **Forskningsdriven innovation:** Här föreslås en ökad användning av öppna program, samtidigt som rollerna mellan forsknings- och företagsdriven innovation tydliggörs. Detta är särskilt viktigt för att undvika överlapp och maximera effekten av offentliga medel.
4. **Egenkapitalinvesteringar:** Insatser bör utformas för att locka privata investeringar från aktörer med djup ämneskunskap. Styrelserna i de organisationer som arbetar med egenkapital bör stärkas med expertis inom investeringar.

Den norska regeringen har dock inte strukturerat om systemet efter de föreslagna kategorierna då det inte ansågs vara praktiskt genomförbart, delvis på grund av att aktörsstrukturen är komplex och varje genomförandeaktör har expertis inom sitt område. Istället har samarbeten mellan genomförandeaktörer stärkts genom att aktivt skapa en nätverksstruktur och samarbetskultur. Arbetet leddes till en början av Närings- och fiskeridepartementet som initierade en rad olika aktörsöverskridande projekt, medan samarbetet idag anses fungera självgående.¹¹²

Utifrån förslag i Deloittes rapport fick Innovasjon Norge¹¹³ 2021 i uppdrag att inrätta en gemensam digital plattform för att öka användarvänligheten och underlätta navigeringen i stödsystemet. En pilot har lanserats och arbete pågår för att förbättra webbportalen.¹¹⁴ Syftet med "en väg in"- plattformen är att ge företag en tydlig översikt över tillgängliga stöd och vägleda dem genom ansökningsprocessen.¹¹⁵

"En väg in"- plattformen fungerar som en första kontakt med företagsfrämjandet. Efter det att företag har inkommit med information om företaget och dess behov, återkopplar Innovasjon Norge och meddelar var företaget bör vända sig. Responsen bygger på en kombination av AI och rådgivare. Innovasjon Norge skickar också företagets profil vidare till relevanta genomförandeaktörer. Det förekommer dock juridiska begränsningar avseende vilken information som kan delas mellan stödaktörer.¹¹⁶

För att administrera den digitala plattformen har Innovasjon Norge, i samarbete med samtliga stödaktörer, kartlagt alla stödaktiviteter. I kartläggningen identifierades överlappande stödaktiviteter. Därefter har åtgärder vidtagits för att minimera överlapp vilket också lett till bättre synergier och tydligare ansvarsfördelning.¹¹⁷

Den norska regeringen har vidare som uppföljning av Deloittes rapport valt att fokusera på att förenkla strukturen i det företagsfrämjande, genom att minska antalet aktörer och

¹¹² Intervju med representanter från Närings- och fiskeridepartementet, 11 december 2024.

¹¹³ Innovasjon Norge är en statlig myndighet som arbetar för att främja innovation, affärsutveckling och internationell tillväxt för norska företag. Myndigheten erbjuder finansiering, rådgivning och nätverksmöjligheter för företag i alla faser, från uppstart till expansion på internationella marknader.

¹¹⁴Tofteng m.fl., 2023.

¹¹⁵ Deloitte, 2019.

¹¹⁶ Intervju med representanter från Närings- och fiskeridepartementet, 11 december 2024.

¹¹⁷ Ibid.

stödåtgärder. Till exempel har Garantiinstitutet for eksportkreditt och Eksportkreditt Norge slagits samman till Eksportfinansiering Norge, vilket förväntas leda till bättre styrning och uppföljning av systemet. I förlängningen förväntas detta öka användarvänligheten, effektiviteten och flexibiliteten i systemet.¹¹⁸

Ökat samarbete mellan genomförandeaktörer i kombination med arbetet med den digitala "en väg in"-plattformen har resulterat i tydligare fördelning av ansvarsområden utefter kompetens och resurser, vilket minskat konkurrensen och konflikter.¹¹⁹

6.7 Spanien

Ett totalt departement i Spanien ansvarar för de huvudsakliga finansiella stöden som syftar till att främja investeringar och företagsutveckling. Under dessa departement finns statliga myndigheter och organisationer som administrerar stöd.¹²⁰ Utöver statliga stöd finns också initiativ på lokal, regional och EU-nivå.

Det statliga rådet för små och medelstora företag är ett rådgivande och samordnande organ för politiska åtgärder som påverkar små och medelstora företag. Rådet är knutet till Departementet för industri och turism och består bl.a. av representanter för relevanta statliga departement och myndigheter samt representanter för de autonoma regionerna.¹²¹ Enligt ett dekret från 2024 ska även representanter från bl.a. företagarorganisationer och fackföreningar inkluderas.¹²² Rådet har flera funktioner, som att följa utvecklingen och politiken som påverkar dess målgrupp samt utforma förslag för att samordna stödprogram från olika organ.¹²³

Det finns ett antal statliga insatser för att underlätta företags tillgång till kapital. Via officiella kreditinstitutet (ICO) tillhandahålls exempelvis kapital till banker till en lägre kostnad, på villkor att medlen används för lån till specifika verksamheter eller typer av företag. Ett annat exempel är ömsesidiga garantisystem (MGS), vilka består av små och medelstora företag som deltar i garantiservicen i utbyte mot aktieinnehav, samt andra aktörer såsom lokala myndigheter och banker. Garantierna från MGS täcker vanligtvis hela lånebeloppet, och dessa backas upp av en motgaranti från en finansiell enhet under Departementet för industri, energi och turism, vilken kan täcka upp till 80 % av risken. Ett tredje exempel är den statliga venturekapitalfonden ICO-Global som syftar till att främja inrättande av privata venturekapitalfonder.¹²⁴

2000 infördes ett offentligt nationellt system för att samla information om subventioner och offentliga stöd över 100 euro från statliga, regionala och lokala aktörer.¹²⁵ 2014 genomfördes lagändringar för ökad transparens och kontroll. Det blev därmed obligatoriskt att offentliggöra alla stöd från myndigheter på en sökbar webbplats. Systemet

¹¹⁸ NFD, 2021.

¹¹⁹ Intervju med representanter från Närings- och fiskeridepartementet, 11 december 2024.

¹²⁰ Invest in Spain, 2024.

¹²¹ Portal IPYME, u.å.

¹²² Real Decreto 439/2024.

¹²³ Portal IPYME, u.å.

¹²⁴ González Pandiella, 2014; Compañía Española de Reafianzamiento (CERSA), u.å.

¹²⁵ Sistema Nacional de Publicidad de Subvenciones y Ayudas Públicas, <https://www.infosubvenciones.es/bdnstrans/GE/es/inicio> [Senast besökt 241119].

administreras av statens allmänna revisionsenhet och de stödgivande myndigheterna är själva ansvariga för att registrera uppgifter om sina stöd i systemet.¹²⁶

De registrerade stöden inkluderar bidrag, garantier, lån och skatterelaterade subventioner. Systemet ger insyn i både utlysningar och utbetalningar av stöd och erbjuder avancerade sök- och filtreringsfunktioner, vilket gör det möjligt att sortera stöden efter kategori, såsom stödform, ämnesområde och stödmottagare.

Utöver det nationella systemet finns även en webbplats riktad mot små och medelstora företag¹²⁷, som administreras av Departementet för industri och turism. På webbplatsen finns information om stöd som är tillgängliga för små och medelstora företag i olika faser av deras utveckling.

2022 infördes lag 27/2022, som syftar till att institutionalisera utvärdering av offentlig politik för att öka effektiviteten och transparensen i den offentliga sektorns arbete.¹²⁸

6.8 Storbritannien

I en rapport av Enterprise Research Center från 2024 beskrivs företagsstöd i Storbritannien som geografiskt samt sektoriellt fragmenterat. Ett flertal statliga aktörer är involverade i stödsystemet, däribland Departementet för näringsliv och handel, British Business Bank (som ägs av den brittiska staten), Innovate UK, Storbritanniens exportfinansieringsorgan, Departementet för energisäkerhet och netto-nollutsläpp samt tillväxthubbar vilka är delvis statligt finansierade men verkar regionalt/lokalt genom lokala företagsnätverk.¹²⁹ De tillgängliga stöden kan skilja sig åt mellan England, Nordirland, Skottland och Wales.¹³⁰

Det finns ett flertal olika finansiella stöd för företag i Storbritannien, däribland bidrag, statliga lånegarantier och lån.¹³¹ Vidare finns flera statliga icke-finansiella stöd. Information om stöd finns tillgänglig genom ett antal kanaler. Ett exempel är kampanjen *Help to Grow*¹³², som lanserades av Departementet för näringsliv och handel 2023.¹³³ Kampanjen tillhandahåller information till små och medelstora företag om statlig finansiering och rådgivning för att starta, växa eller exportera ett företag. Information om tillgängliga stöd, både finansiella och icke-finansiella, finns på regeringens webbplats *Finance and Support for Your Business*, vilken administreras av Departementet för näringsliv och handel.¹³⁴ Dessutom erbjuds gratis rådgivning via telefon och online genom den statliga resursen *Business Support Service*.¹³⁵

I december 2024 presenterades ytterligare ett initiativ, *Business Growth Service*, som ska samla information om alla tillgängliga statliga stöd till små och medelstora företag.

¹²⁶ Wishlade et al, 2019.

¹²⁷ Plataforma Plyme, <https://plataformapyme.es/es-es/Paginas/default.aspx> [Senast besökt 241119].

¹²⁸ I nuläget är det oklart vilka förändringar som lagen har resulterat i.

¹²⁹ UK Research and Innovation, u.å.; UK Export Finance, u.å.; The Growth Company, u.å.. Se även ansvariga myndigheter för tilldelade stöd publicerade i Subventionsdatabasen (UK Government, u.å.(a)).

¹³⁰ Se exempelvis UK Government, u.å.(b).

¹³¹ Se exempelvis UK Research and Innovation, u.å.; British Business Bank, u.å.; UK Government, u.å.(c).

¹³² UK Government, u.å.(b).

¹³³ UK Government, 2023a.

¹³⁴ UK Government, u.å.(d).

¹³⁵ UK Government, u.å.(e).

Systemet, som planeras att lanseras i början av 2025, utvecklas och planeras drivas av regeringen i nära samarbete med företag och lokala myndigheter.

Offentligt finansierade finansiella stöd, som kvalificerar som subventioner enligt Subsidy Control Act 2022¹³⁶, finns i en offentlig transparensdatabas som infördes efter Storbritanniens utträde ur EU.¹³⁷ I databasen måste myndigheter registrera både subventionsprogram och beviljade subventioner. Mindre subventioner på högst 100 000 pund behöver däremot inte offentliggöras.¹³⁸ Databasen är öppen och sökbar och innehåller information såsom mottagare, omfattning, form och stödgivande aktör.

Utöver Subventionsdatabasen tillhandahåller regeringen ytterligare en databas: Systemet för information om statliga bidrag (GGIS), över utbetalade statliga bidrag, vilka definieras som "medel som är avsedda att permanent överföras från en statlig organisation till en bidragstagare, för att uppfylla ett politiskt eller allmänt intressebehov."¹³⁹ Databasen syftar bland annat till att hjälpa bidragsgivande myndigheter att identifiera ineffektivitet och minska risken för bedrägeri.

Departementet för näringsliv och handel bär huvudansvaret för funktionen av regelverket för subventionskontroll. Konkurrens- och marknadsmyndigheten ansvarar för att bistå myndigheter med oberoende rapporter över hur subventioner är i linje med regelverket, inklusive råd om eventuella förbättringar för bättre efterlevnad av systemet. Utöver detta ska myndigheten utvärdera systemets effektivitet och hur det påverkar konkurrens och investeringar i Storbritannien. Den första utvärderingen ska göras tre år efter systemets implementering, det vill säga 2026.¹⁴⁰ Vidare sker utvärderingar av stödprogrammen på respektive departement eller myndighet.¹⁴¹

6.9 Slutsatser

Det här avsnittet har gett en översikt av företagsfrämjandet i Danmark, Finland, Irland, Israel, Kanada, Norge, Spanien och Storbritannien. Ett antal gemensamma trender har identifierats. Inte sällan är det många inblandande genomförandeaktörer, varför vikten av samordning mellan olika departement, myndigheter och organisationer ofta betonas. För att uppnå bättre samordning och informationsspridning förekommer bland annat råd och arbetsgrupper med representanter från organisationer, såväl statliga som regionala och privata.

I vissa av länderna beskrivs det hur det förekommer branschsamarbete och dialoger med näringslivet, särskilt i Irland, Kanada och Spanien, för att säkerställa att policyerna är anpassade till företagens behov.

¹³⁶ Subsidy Control Act 2022 stipulerar att en subvention är finansiellt stöd som direkt eller indirekt ges av en offentlig myndighet och som ger ekonomiska fördelar till ett eller flera företag. Stödet har eller kan ha en effekt på konkurrens eller investeringar inom Storbritannien, samt på handel eller investeringar mellan Storbritannien och andra länder eller territorier.

¹³⁷ UK Government, u.å.(a).

¹³⁸ UK Government, u.å.(f).

¹³⁹ UK Government, 2024.

¹⁴⁰ UK Government, 2023b.

¹⁴¹ Se exempelvis Departementet för näringsliv och handel samt British Business Bank.

Samtliga länder inkluderade i omvärldsanalysen tillhandahåller digitala plattformar för att nå ut med information till företag, bland annat om tillgång till stöd och tjänster. Vissa av plattformarna riktar sig specifikt till små och medelstora företag.

Ett annat vanligt sätt att nå ut med information till företag är genom regional och lokal närvaro. Exempel på detta är Danmark, Irland och Israel, där lokala organisationer och kontor stödjer företag på nära håll.

Flera av länderna samlar även information om utbetalade stöd eller subventioner till företag i en databas eller system, delvis för att underlätta utvärdering av stöden. I exempelvis Spanien och Storbritannien är databaserna offentliga och sökbara.

Flera länder har institutionaliserade utvärderingsprocesser för sin politik, som Spanien och Kanada. Utifrån de studerade länderna finns det flera lärdomar att ta med sig till det svenska företagsfrämjandet, särskilt när det gäller modeller för samverkan mellan myndigheter och aktörer och tillhandahållande av samlad information. Dessa internationella exempel kan ge inspiration till hur Sverige kan utveckla företagsfrämjandet för att det ska bli så effektivt och ändamålsenligt som möjligt.

Sammanfattningsvis visar de internationella exemplen en trend mot att öka samordningen och samarbete, skapa tillgång till centraliserad information och skapa former för kontinuerlig utvärdering. Sverige kan dra lärdom av exempelvis Finland och Norge där digitala "en väg in"-lösningar används för att förbättra tillgängligheten och transparensen genom en översyn av vilka aktiviteter som finns tillgängliga. Även ett system som visar på utbetalningarna till företag som i Spanien eller Storbritannien är intressant. Ett hinder att adressera är den organisatoriska komplexiteten, vilket kräver tydliga prioriteringar och resurser. Fokus bör ligga på samordning mellan aktörer och utveckling av gemensamma verktyg för att minska överlapp och administrativa kostnader.

7. Reflektioner

I avsnitt 3 redovisades argument för statliga interventioner som att de bidrar till en önskvärd strukturomvandling eller motverkar marknadsmisslyckanden, exempelvis för att kompensera för imperfekta kapitalmarknader. En aspekt av detta är att det kan vara svårt att få finansiering exempelvis avseende innovation. Statlig finansiering kan således bland annat användas för att delvis kompensera för bristande privat kapital.

Argument emot statliga interventioner är att det kan vara svårt för staten att avgöra vilka som bör få ta del av företagsfrämjande aktiviteter. Statliga interventioner kan leda till en snedvridning av konkurrens och att företag, istället för att utveckla sin egna verksamhet, fokuserar på att söka befintliga medel.

Argumenten för och emot statliga interventioner beaktas i de slutsatser och åtgärdsförslag som redogörs för nedan.

7.1 Ett bollhav eller ett system?

Utifrån tidigare litteratur och intervjuer i avsnitt 4 och 6 kan följande konstateras:

- Det finns ingen vedertagen definition eller gemensam uppfattning av vad som avses med statligt finansierat företagsfrämjande.
- Det saknas ett övergripande ramverk och en samlad strategi kring vilka målsättningar som ska uppnås och hur företagsfrämjandet ska organiseras och styras.
- Dagens företagsfrämjande består av olika separata åtgärder och ansvarsområden som har vuxit fram över tid. Det är därför svåröverskådligt och fragmenterat samt komplext i sin utformning, då åtgärder hanteras av många genomförandeaktörer.
- Utifrån detta kan frågan väckas om det är ett system eller, som en av de intervjuade uttryckte det: ett bollhav.
- Företagsfrämjande aktiviteter har identifierats i över hälften av utgiftsområdena i den statliga budgeten, vilket innebär att åtgärder initieras och genomförs på ett flertal departement. Förutom bristande överblick riskerar detta också att leda till överlapp av kompetens och åtgärder.
- Samtidigt finns det argument för att det är bra med olika ingångar för sökande till offentliga medel eftersom det ökar möjligheten att hitta finansiering för just den specifika åtgärd som den sökande behöver.
- Det finns brister avseende stödförordningar som inte är synkroniserade och i vissa fall överlappande med finansiering från andra genomförandeaktörer, exempelvis gällande Klimatklivet samt Tillväxtverket och regionernas förordningar avseende projektmedel.
- Det är svårt för såväl sökande som genomförandeaktörer, att få en överblick och hitta information om företagsfrämjande åtgärder. Det finns inte någon samlad plattform för möjliga finansieringsalternativ eller andra företagsfrämjande åtgärder som är fullständig och känd bland aktörerna.
- Det finns många olika ansöknings- och rapporteringssystem med begränsningar såsom komplicerat språk och regelverk samt en begränsad användarvänlighet. Detta i kombination med att utbetalningar görs i efterhand innebär dels att företag drar sig för att söka, dels att projektvana och större organisationer i större utsträckning kan gynnas jämfört med små- och medelstora företag.
- Även om ansöknings- och rapporteringssystemen upplevs som komplicerade bör det noteras att de upprättats för att säkerställa att rätt underlag inkommer. Detta för att kunna pröva och besluta om medel utifrån gällande lagar och förordningar.
- Från företagorganisationerna framfördes önskemål om förenklade ansökningsförfaranden. Istället för utlysningstyrda åtgärder efterfrågades också ett större fokus på generella skatte- och avgiftssänkningar.
- Förenklingar avseende ansökningar och utbetalningar av medel till företag bör vägas mot risken för felaktigheter och ekonomisk brottslighet såsom att medel inte används för avsett syfte, att statsstödsregelverket inte följs eller att det medför risk för penningtvätt. Det pågår flera utredningar för att komma tillrätta med just felaktiga utbetalningar till företag.
- Fragmentering och avsaknad av samordning samt svårigheter att överblicka systemet är inte unikt för detta politikområde. Även landsbygdspolitiken och den regionala utvecklingspolitiken spänner över många olika områden och lider av samma problematik, något som nu utreds separat.

- Avsaknaden av samordning är inte heller unik för Sverige. I den omvärldsbevakning som gjorts pekas på samma typ av svårigheter i andra länder. De företagsfrämjande frågorna hanteras på flera olika departement och precis som i Sverige är många genomförandeaktörer involverade. Detta har exempelvis medfört svårigheter att överblicka information om åtgärder, vem som tar del av åtgärderna samt effekterna av dem.
- Den gemensamma trend som kan konstateras i omvärldsanalysen är en strävan efter att centrera, renodla, öka samarbetet och förenkla avseende både styrning och genomförande. Detta genom åtgärder som att inrätta gemensamma målsättningar i en samlad strategi och färre genomförandeaktörer. Det har också vidtagits åtgärder som sammanslagningar av olika myndigheter.
- I såväl Finland, Kanada, Spanien som Storbritannien finns system som visar på vilka medel som har betalats ut till olika företag. Syftet är att få en överblick av hur medel fördelas. I vissa fall är det också kopplat till en strävan efter bättre uppföljnings- och utvärderingsmöjligheter.
- Det finns också flera exempel på "en väg in-lösningar" som upprättats eller är under framtagande i Danmark, Finland, Irland, Kanada och Norge. Detta innebär att det finns en samlad plattform och upprättad kontaktväg för stödsökande aktörer. Detta för att förenkla för företag att navigera bland statliga företagsstöd och företagsfrämjande åtgärder.
- I Norge, Danmark, Finland och Irland har det relativt nyligen gjorts utredningar för att kartlägga arbetet med hela eller delar av det företagsfrämjande systemet. I Norge innehöll kartläggningen också en studie av överlappande stödaktiviteter.
- Resultatet från kartläggningarna i de ovan nämnda länderna har använts för att minimera överlapp samt vidta åtgärder för bättre synergier och tydligare ansvarsfördelning. Förändringar har också genomförts i syfte att skapa en bättre överblick och styrning av åtgärderna, samt en bättre möjlighet att följa upp åtgärder.

EU-medel är en viktig del av företagsfrämjandet

Utifrån tidigare litteratur och intervjuer i avsnitt 5 kan följande konstateras:

- EU-medel avser en stor del av företagsfrämjandet. Dels avsätts det statlig medfinansiering, dels är det många myndigheter som hanterar EU-medel och många sökande som tar del av det. Det har därför inkommit flera synpunkter kring EU-medel även om dessa inte inkluderas i detta uppdrag.
- Det pågår i nuläget beredning av förslag kring förvaltningen av EU-medel i Regeringskansliet. Förslagen syftar till att uppnå en så effektiv, ändamålsenlig och rättssäker förvaltning som möjligt och därför föreslås olika typer av centralisering och justering i ansvar.
- Eftersom förslag kring förvaltningen bereds i Regeringskansliet lämnas inga åtgärdsförslag i denna delredovisning. Det kan dock konstateras att det kan finnas behov, inte bara av att justera den svenska förvaltningen av EU-medel, utan även att påverka utformningen av EU-finansieringen som sådan.
- Den projektutformning som präglar EU-medel är en effekt av utlysningar av medel från olika finansörer för olika tidsperioder. Detta styrs via EU-programmen och EU:s budgetram som löper över sjuårsperioder. Projektformen är en utmaning då den innebär att personer vars anställning är projektfinansierad övergår till en fast

anställning under projektets gång. När projektet avslutas har personen kvar sin anställning, vilket innebär att ny projektfinansiering behöver sökas för att finansiera fastanställdas löner. Detta medför ett ständigt behov av att skriva fram och ansöka om nya projekt.

- En annan konsekvens är att systemet blir utbudsstyrtd snarare än behovsstyrt. Det vill säga: företag anpassar sin verksamhet till de befintliga utlysningarna och den tillgängliga finansieringen, snarare än att det finns avsatta medel för att stödja företagets behov. Det bör dock noteras att en viktig aspekt av EU-medel är att de utformas för att driva en önskvärd strukturomvandling, exempelvis inom grön omställning, i syfte att förändra företags beteenden.
- Regelverken, framförallt inom jordbrukssektorn och gällande statsstöd bedöms vara svåra att följa och rapportera utifrån, vilket leder till en tung administrativ hantering.
- Noteras bör att de konsekvenser som lyfts avseende projektifiering, utbudsstyrtd system samt ett svårnavigerat statsstödsregelverk bedöms gälla även statlig finansiering. De har dock endast lyfts i intervjuerna kopplade till EU-medel.

8. Åtgärdsförslag

Uppdraget syftar till att få en bättre överblick över statligt finansierade aktiviteter som riktas till företag och vilken nytta som skapas. För att möjliggöra detta behöver det finnas en gemensam definition och tydliga målsättningar, samt möjlighet till överblick exempelvis genom digitala lösningar. Åtgärder behöver också gå att följa upp och utvärderas som en del av att effektivisera politiken. Ett första steg i detta arbete är att skapa en samsyn inom Regeringskansliet om vad som avses med statliga företagsfrämjande aktiviteter. Vidare behöver beredningen av nya budgetförslag och uppdrag synkroniseras, detta så att de inte överlappar med befintliga aktiviteter och pågående eller nyligen avslutade uppdrag inom samma område. Därutöver behöver stödförordningar vara utformade ändamålsenligt för att möjliggöra en effektiv hantering av finansieringen. Utifrån dessa slutsatser lämnas nedanstående förslag.

Förslag samordning regeringsuppdrag och utredningar

I arbetet med detta regeringsuppdrag har det identifierats ett antal närliggande eller delvis överlappande utredningar och regeringsuppdrag som är pågående eller nyligen har lämnats.¹⁴² Detta inkluderar såväl SOU:er som regeringsuppdrag som lämnats till exempelvis Ekonomistyrningsverket och Statskontoret. Vi har även identifierat närliggande granskningar från Riksrevisionen. Då Riksrevisionen inte styrs av regeringen kan dessa granskningar inte synkroniseras, men bör uppmärksammas internt inom Regeringskansliet.

De regeringsuppdrag som pågår eller nyligen har avslutats hanteras på olika departementet och myndigheter, vilket försvårar en överblick och synkronisering mellan uppdragen. Även åtgärdsförslagen hanteras på olika departement. Åtgärdsförslag gemensambereads inom Regeringskansliet innan beslut tas. Givet den bredd av uppgifter som identifierats rekommenderas dock en tydligare ordning för överblick där infor-

¹⁴² Se bilaga 1.

mation om pågående regeringsuppdrag och utredningar bör delges vid upprättande av nya. Anledningen är att olika utredningar och uppdrag ska kunna stämma av och dra nytta av varandra, samt möjliggöra en kontroll av vilka åtgärdsförslag som redan är under beredning. Därmed föreslås:

- Till varje regeringsuppdrag (separata beslut eller i regleringsbrev) och utredningsdirektiv rörande företagsfrämjande enligt fastslagen definition, lämnas en förteckning över pågående närliggande eller delvis överlappande uppdrag och granskningar. I förteckningen bör det även ingå en beskrivning av vilka förslag som nyligen lämnats inom området.
- I detta uppdrag har det främst identifierats närliggande eller delvis överlappande uppdrag och granskningar från Statskontoret, Ekonomistyrningsverket, Riksrevisionen och SOU:er samt myndigheterna inom utgiftsområde 24 Näringsliv. Förslagsvis kan förteckningen i första hand därför avse dessa myndigheters uppdrag och styrning.
- De uppdrag och den styrning som lämnas till statliga bolag och myndigheter med närliggande uppdrag behöver särskilt identifieras och uppmärksammas. Detta gäller särskilt uppdrag som inte hanteras på samma departement, som exempelvis export och internationalisering.
- Det beredande departementet är ansvarig för att upprätta förteckningen. Klimat- och näringslivsdepartementet bör dock ha ett samordningsansvar så att kännedom om samtliga uppdrag inom företagsfrämjandet finns samlat i Regeringskansliet.

Förslag samordning av stödförordningar

I arbetet med detta regeringsuppdrag har det identifierats att stödförordningar inte är utformade effektivt eller ändamålsenligt. Det kan till exempel betyda att två genomförandeaktörer ska finansiera samma projekt men har olika stödförordningar (såsom medfinansiering till EU-medel). Det har också framkommit information om att vissa stödförordningar är brett utformade och därför behöver justeras kontinuerligt för att avgränsas så att de inte medger dubbelfinansiering. Det är regeringen som reviderar och beslutar om förordningar, vilket innebär att myndigheter och regioner inte har mandat att själva hantera eventuella begränsningar. En revidering av förordningar tar tid att genomföra och uppfattas som en begränsande faktor. Därmed föreslås:

- Klimat – och näringslivsdepartementet sammanställer vilka stödförordningar som återfinns inom företagsfrämjandet.
- Regeringen ger nya Statskontoret,¹⁴³ eller annan lämplig myndighet, i uppdrag att i samverkan med berörda myndigheter kartlägga vilka stödförordningar som behöver revideras.
- Regeringen ger nya Statskontoret, eller annan lämplig myndighet, i uppdrag att föreslå förordningsändringar för att säkerställa att de gemensamt utformas så effektivt och ändamålsenligt som möjligt. I uppdraget bör även ingå att utreda om det finns stödförordningar som har större behov av att löpande justeras och om det därför finns möjlighet att genomföra snabbare ändringar, exempelvis genom att delar av stödförordningarna istället kan läggas i föreskrifter.

¹⁴³ Ekonomistyrningsverket och Statskontoret slås samman från 2026 enligt förslag i BP25.

Förslag samordning budgetförslag Budgetpropositionen 2026

I arbetet med detta regeringsuppdrag har det identifierats ett antal närliggande eller delvis överlappande aktiviteter som finansieras och hanteras av olika myndigheter och statliga bolag. De myndigheter och bolag som berörs styrs från olika departement, vilket försvårar en överblick och synkronisering samt medför en risk för överlapp. Därmed föreslås:

- I ramberedningen till Budgetpropositionen 2026 bör det tydligt framgå vilka mål som budgetförslagen är kopplade till samt om det är en företagsfrämjande åtgärd.
- Den definition som föreslås i denna delredovisning kan användas som avgränsning för att avgöra vad som är en företagsfrämjande åtgärd. Förslagsvis används även begreppet finansierad aktivitet såsom det är beskrivet i denna delredovisning. Detta begrepp tillämpas av myndigheterna i det Gemensamma dataprojektet.¹⁴⁴
- I beredningen av budgetförslag inom Regeringskansliet bör det anges och kontrolleras om det finns liknande förslag inom det egna eller andra utgiftsområden.
- Ansvarig för att tydliggöra mål och identifiera liknande förslag är beredande departement. Klimat- och näringslivsdepartementet bör dock ha ett samordningsansvar så att kännedom om samtliga budgetförslag inom företagsfrämjandet finns samlat i Regeringskansliet.

¹⁴⁴ Tillgängliggöra data (2023/04428) där Vinnova, Forte, Formas, Vetenskapsrådet och Energimyndigheten ingår. Även i det nya Uppdrag om gemensam datainsamling och dataindelning av statlig finansiering till företag och företagsfrämjande aktörer (KN2024/01748) där Digitaliseringsmyndigheten, SCB, Tillväxtverket och Vinnova ingår finns ambitionen, att om möjligt, använda begreppet.

Referenser

Definitioner och begrepp

Deloitte. (2019). Områdegjennomgang av det næringsrettede virkemiddelapparatet – Helhetlig anbefaling om innretning og organisering av det næringsrettede virkemiddelapparatet. Deloitte.

Ekspertgruppe for fremtidens erhvervsstøtte. (2024).

Fremtidens erhvervsstøtte: Kortlægning, principper og sanering.

ESO (Ekspertgruppen för studier i offentlig ekonomi). (1995). Företagsstödet - Vad kostar det egentligen?. Ds 1995:14.

European Union. (2008). Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. Official Journal of the European Union, C115, s. 1-361.

OECD. (2023). Quantifying industrial strategies across nine OECD countries. OECD Science, Technology and Industry. Policy Papers, 150.

Pack, H. & K. Saggi. (2006). The case for industrial policy: a critical survey. World Bank Policy Research Working Paper 3893.

Regeringen. (2024a). Det statliga stödet till företag ska effektiviseras. Senast uppdaterad 14 juni 2024. <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/06/det-statliga-stodet-tillforetag-ska-effektiviseras/> [Senast besökt 250109]

Regeringen. (2024b). Statsstöd. Senast uppdaterad 22 februari 2024. <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/naringspolitik/statsstod/> [Senast besökt 250109]

Regeringen. KN2024/00520. Uppdrag om delning av data som rör företagsfrämjande. <https://www.regeringen.se/regeringsuppdrag/2024/05/uppdrag-om-delning-av-data-som-ror-foretagsframjande/> [Senast besökt 251009]

Rodrik, D. (2008). Industrial Policy: Don't Ask Why, Ask How. Middle East Development Journal, Demo Issue s. 1–29.

Sandström, C. (2021). Innovation Through Collaboration to Meet Grand Challenges: A Critique of Currents Trends in Industrial Policy. In: Swedish Perspectives on Industrial Policy: The Washington Consensus and Beyond. Swedish Economic Forum Report 2021.

Tillväxtanalys. (2023). Tillväxtpolitiska insatsers logik, effekt och utvärderingsbarhet. PM 2023:14.

Tillväxtanalys. (2024). Samlad uppföljning och utvärdering av det företagsfrämjande systemet. PM 2024:05.

Argument för och emot statlig intervention

Hansson, Å. (2021). Industrial Tax Subsidies: Effectiveness and Magnitude. I Swedish Economic Forum Report 2021.

Sandström, C. (2024). Att utvärdera nyttor och ignorera problem: En analys av näringspolitiska utvärderingar. Örebro: Entreprenörskapsforum.

Svensson, R. (2011). När är statligt stöd till innovativa företag och entreprenörer effektivt?. Stockholm: Svenskt Näringsliv.

Tillväxtanalys. (2015). Tillväxt genom stöd. Tillväxtfakta 2025.

Företagsfrämjandet i Sverige

AgriFood economics centre. (2023). Skötsel av naturbetesmarker – hur upplever lantbrukare de krav som ställs?. Rapport 2023:4.

Amberg, N. & B. Becker. (2024). Banking without Branches. Sveriges Riksbank Working Paper Series no 430.

Företagarna. (2023). Finansieringsrapport 2023.

Jamiesson, A. & A. Hessle. (2021). Hinder och möjligheter för ökad naturbetesdrift ur ett lantbrukarperspektiv – en kunskapsöversikt. SustAnimal reports nummer 1.

Nylander, J. (2024). Energimyndighetens gröna laddfiasko: Delade ut mångmiljonbidrag utan kontroll. <https://www.jensnylander.com/energimyndighetens-grona-laddfiasko/> [Senast besökt 250107]

Regeringen. Dir. 2023:63. Kommunal anslutning till Utbetalningsmyndighetens verksamhet. <https://regeringen.se/rattsliga-dokument/kommittedirektiv/2023/05/dir.-202363> [Senast besökt 250109]

Regeringen. Dir. 2024:69. Den framtida regionala utvecklingspolitiken och landsbygdspolitiken. <https://regeringen.se/rattsliga-dokument/kommittedirektiv/2024/07/dir.-202469> [Senast besökt 250113]

Regeringen. Dir. 2024:84. Tilläggsdirektiv till Utredningen om kommunal anslutning till Utbetalningsmyndighetens verksamhet. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/kommittedirektiv/2024/09/dir.-202484> [Senast besökt 250109]

Regeringen. LI 2024:06. Utredningen för Sveriges sammanhållna utveckling.

RiR 2016:22. Statliga stöd till innovation och företagande.

RiR 2022:8. Den regionala utvecklingspolitiken – svaga förutsättningar för ett effektivt samlat statligt agerande.

RiR 2024:8. Statens insatser för att motverka penningtvätt - bristande omfattning och effektivitet.

RiR 2024:17. Industriklivet: planering, genomförande och uppföljning.

SOU 2016:72. Entreprenörskap i det tjugoförsta århundrandet.

SOU 2024:24. Ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag.

Statskontoret. (2023). Korrekta utbetalningar av statliga stöd till företag och andra juridiska personer. Rapport 2023:19.

Statskontoret. (2024). Stärkta förutsättningar för Naturvårdsverket. Rapport 2024:15.

Tillväxtanalys. (2015). Tillväxt genom stöd. Tillväxtfakta 2025.

Tillväxtanalys. (2019). Företagens finansiella förutsättningar – röster från "verkligheten". PM 2019:07.

Tillväxtanalys. (2024). Datadelning för det företagsfrämjande systemet – Teknisk lösning och organisation. Bilaga 7. PM 2024:05:01.

Tillväxtverket. (2015). Kartläggning av det företagsfrämjande systemet i Sverige. Info 0601.

EU-medel

SOU 2024:22. En ny organisation för förvaltning av EU-medel.

Regeringen. KN2025/00011. Promemoria. Uppgiftsskyldighet för vissa stödåtgärder. Klimat- och näringslivsdepartementet.

Statskontoret. (2024). Bättre stöd för statsstöd - Förslag till en samlad myndighetsfunktion för statens arbete med vägledning, rapportering, kvalitetssäkring och registerföring av statsstöd. Rapport 2024:6.

Företagsfrämjandet i andra länder

Baygan, G. (2003). Venture capital policies in Israel. STI Working Paper 2003/3, OECD.

British Business Bank. (u.å.). Growth Guarantee Scheme. <https://www.british-business-bank.co.uk/finance-options/debt-finance/growth-guarantee-scheme> [Senast besökt 241206]

Business Finland och Finnvera. (2024). Intervju med representanter 4 december samt kompletterande information via e-post.

Compañía Española de Reafianzamiento (CERSA). (u.å.). Sistema de Garantías. <https://www.cersa-sme.es/garantias-y-avales/sistema-de-garantias/> [Senast besökt 241204]

Deloitte. (2019). Områdegjennomgang av det næringsrettede virkemiddelapparatet – Helhetlig anbefaling om innretning og organisering av det næringsrettede virkemiddelapparatet. Deloitte.

Ekspertgruppe for fremtidens erhvervsstøtte. (2024).

Fremtidens erhvervsstøtte: Kortlægning, principper og sanering. Ekspertgruppen for fremtidens erhvervsstøtte.

Enterprise Ireland. (2024). Intervju med representant 21 november.

Enterprise Ireland. (2024). Minister Burke Launches New National Enterprise Hub. Tillgänglig: <https://www.enterprise-ireland.com/en/news/minister-burke-launches-new-national-enterprise-hub> [Senast besökt 241112]

Enterprise Research Centre. (2024). A manifesto for small business growth and productivity. <https://www.enterpriseresearch.ac.uk/wp-content/uploads/2024/01/A-manifesto-for-small-business-growth-and-productivity.pdf> [Senast besökt 241205]

Erhvervshus Sjælland. (u.å.). Om Erhvervshus Sjælland. Tillgänglig:

<https://ehsj.dk/content/ydelser/om-erhvervshus-sjaelland/5291e007-3bb4-4571-8733-b6f0c09558f0/> [Senast besökt 241209]

Erhvervsministeriet. (2021). REDEGØRELSE OM ERHVERVSFREMME MV. 2021. Erhvervsministeriet

Erhvervsministeriet. (u.å.(a)). Tillgänglig:

<https://www.em.dk/soegeresultater?query=Redeg%C3%B8relse%20om%20bedre%20regulering%20for%20erhvervslivet%20> [Senast besökt 250107]

Erhvervsministeriet. (u.å.(b)). Tillgänglig:

<https://www.em.dk/soegeresultater?query=Redeg%C3%B8relse%20om%20erhvervsfremme> [Senast besökt 250107]

Finnvera. (u.å.). Självförsörjning och kapitalanskaffning. Tillgänglig:

<https://www.finnvera.fi/swe/finnvera/om-finnvera> [Senast besökt 241218]

González Pandiella, A. (2014). Moving towards a more dynamic business sector in Spain. OECD Economics Department Working Papers, No. 1173. OECD Publishing.

Invest in Spain. (2024). Guide to State Incentives and Aid in Spain.

https://www.investinspain.org/content/dam/icex-invest/documentos/publicaciones/publicaciones_eng/Guide%20to%20state%20incentives%20and%20aid.pdf [Senast besökt 241120]

Israel Innovation Authority. (u.å.). The Israel Innovation Authority.

<https://innovationisrael.org.il/en/the-israel-innovation-authority/> [Senast besökt 241219]

NFD, 2021. Prop. 1 S. (2021–2022). Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak) For budsjettåret 2022. Det Kongelige Nærings- og Fiskeridepartement.

NTM-centralen. (u.å.). Tillgänglig: [https://www.ely-](https://www.ely-keskus.fi/sv/yritysrahoitus?utm_source=chatgpt.com)

[keskus.fi/sv/yritysrahoitus?utm_source=chatgpt.com](https://www.ely-keskus.fi/sv/yritysrahoitus?utm_source=chatgpt.com) [Senast besökt 241117]

Närings- och fiskeridepartementet. (2024). Intervju med representanter 11 december.

Näringslivsmyndigheten (Erhvervsstyrelsen). (2024). Intervju med representanter 5 december samt kompletterande information via e-post.

OECD. (2019). SME and Entrepreneurship Policy in Ireland. OECD Studies on SMEs and Entrepreneurship. OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/e726f46d-en>.

OECD. (2016). SME and Entrepreneurship Policy in Israel 2016. OECD Studies on SMEs and Entrepreneurship. OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/9789264262324-en>.

OECD. (2023). Quantifying industrial strategies across nine OECD countries. OECD Science, Technology and Industry Policy Papers, nr. 150. OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/5f2dcc8e-en>.

OECD-representant. (2024). Kommunikation via e-post, 21 november.

OECD. (u.å.(a)). Israel: Quantifying Industrial Strategies.

<https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-sub-issues/quantifying-industrial-strategies/QuIS-Israel.pdf> [Senast besökt 241211]

OECD. (u.å.(b)). Quantifying Industrial Strategies: Canada.

<https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-sub-issues/quantifying-industrial-strategies/QuIS-Canada.pdf> [Senast besökt 241210]

Portal IPYME. (u.å.). Consejo Estatal de la PYME y Observatorio Estatal de la Morosidad.

<https://ipyme.org/en-us/politicasymedidas/consejo-estatal/Pages/default.aspx> [Senast besökt 241213]

Real Decreto 439/2024, de 30 de abril, por el que se modifica el Real Decreto 962/2013, de 5 de diciembre, por el que se crea y regula el Consejo Estatal de la pequeña y la mediana empresa, y se regula el Observatorio Estatal de la Morosidad Privada.

<https://www.boe.es/boe/dias/2024/05/01/pdfs/BOE-A-2024-8711.pdf> [Senast besökt 241213]

SME Taskforce. (2021). Report of the SME Taskforce: National SME and Entrepreneurship Growth Plan - An ambitious long-term strategic blueprint for Irish SMEs and entrepreneurs. Department of Enterprise, Trade and Employment.

Statistics Canada. (2023). Business Innovation and Growth Support (BIGS). Senast uppdaterad 1 november 2023.

<https://www23.statcan.gc.ca/imdb/p2SV.pl?Function=getSurvey&Id=1529509> [Senast besökt 241210]

Subsidy Control Act 2022. UK Parliament.

<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2022/23/data.pdf> [Senast besökt 241205]

Team Finland. (u.å.). Tillgänglig: <https://www.team-finland.fi/sv/om-team-finland> [Senast besökt 241127]

The Growth Company. (u.å.). <https://www.growthhubfinder.co.uk/#growth-hubs> [Senast besökt 241205]

Tofteng, M., H. Jordell, M. Iversen, M. Polden, T. Jansson. (2023). Underveisevaluering av En vei inn. Samfunnsøkonomisk analys AS. [Rapport nr, 18-2023].

Työ- ja elinkeinoministeriö. (2021). Business Finlandin arviointi – Innovaatioita, kasvua ja kansainvälistymistä. Työ- ja elinkeinoministeriön [julkaisuja 2021:46].

Työ- ja elinkeinoministeriö. (u.å.). Informationstjänst för företagsstöd. Tillgänglig: <https://tem.fi/sv/register-over-foretagsstod> [Senast besökt 241216]

UK Export Finance. (u.å.). UK Export Finance – The UK's Export finance credit agency. <https://www.ukexportfinance.gov.uk/about-us/> [Senast besökt 241205]

UK Government. (2023a). DBT unveils new 'Help to Grow' site to support businesses and grow the economy. <https://www.gov.uk/government/news/dbt-unveils-new-help-to-grow-site-to-support-businesses-and-grow-the-economy> [Senast besökt 241206]

UK Government. (2023b). Roles of the Department for Business and Trade and the Subsidy Advice Unit in the UK subsidy control regime. <https://www.gov.uk/government/publications/subsidy-control-regime-roles-and-responsibilities/roles-of-the-department-for-business-and-trade-and-the-subsidy-advice-unit-in-the-uk-subsidy-control-regime> [Senast besökt 241205]

UK Government. (2024). Grants Statistics Bulletin 2022 to 2023. Senast uppdaterad 11 oktober 2024. <https://www.gov.uk/government/statistics/government-grants-statistics-2022-to-2023/grants-statistics-bulletin-2022-to-2023#fn:2> [Senast besökt 241205]

UK Government. (u.å.(a)). Search for subsidies. <https://searchforuksubsidies.beis.gov.uk/> [Senast besökt 241205]

UK Government. (u.å.(b)). Help to Grow. <https://helptogrow.campaign.gov.uk/> [Senast besökt 241206]

UK Government. (u.å.(c)). Transformative technologies: innovation loans competition. <https://apply-for-innovation-funding.service.gov.uk/competition/1849/overview/b5dd16ff-e25a-4499-8075-ecf7d0ffa01a#summary> [Senast besökt 241206]

UK Government. (u.å.(d)). Finance and support for your business. <https://www.gov.uk/business-finance-support> [Senast besökt 241206]

UK Government. (u.å.(e)). Get help and support for your business. <https://www.gov.uk/business-support-service> [Senast besökt 241206]

UK Government. (u.å.(f)). Subsidy control: A guide for beneficiaries. <https://www.gov.uk/government/publications/subsidy-control-a-guide-for-beneficiaries/subsidy-control-a-guide-for-beneficiaries> [Senast besökt 241206]

UK Research and Innovation. (u.å.). <https://www.ukri.org/what-we-do/> [Senast besökt 241205]

Virksomhedsguiden. (u.å.(a)). Introduktion til erhvervsfremmesystemet. Tillgänglig: <https://virksomhedsguiden.dk/content/temaer/oekosystem-for-erhvervsfremme/ydelser/introduktion-til-erhvervsfremmesystemet/d29cd2b8-9363-41d3-923f-732f8edfc442/> [Senast besökt 241209]

Virksomhedsguiden. (u.å.(b)). Erhvervshus Hovedstaden S/I. Tillgänglig: <https://virksomhedsguiden.dk/content/udbyder/erhvervshus-hovedstaden-si/> [Senast besökt 241209]

Wishlade, F., R. Michie och C. Mendez. (2019). Fact-finding study on the implementation of the transparency requirements under the GBER and relevant guidelines. European Commission, Brussels.

Bilaga 1 – Närliggande uppdrag

Nedan redogörs för närliggande uppdrag och utredningar som identifierats och som kan påverka utformningen av förslagen i slutredovisningen. Det finns flera nyligen lämnade eller pågående uppdrag inom datadelning och gemensamma register samt åtgärder för att förhindra felaktigheter. Det finns också beröringspunkter avseende granskning av finansierade aktiviteter samt myndigheters uppdrag.

Datadelning

Tillväxtanalys ska i *Uppdrag om gemensam datainsamling och datadelning av statlig finansiering till företag och företagsfrämjande aktörer* (KN2024/01748) tillsammans med Digitaliseringsmyndigheten, SCB, Tillväxtverket och Vinnova utveckla och införa en myndighetsgemensam metod för informationsutbyte och datadelning. Metoden ska användas för att tillgängliggöra data och digital information om statlig finansiering till företag och företagsfrämjande aktörer. Uppdraget ska slutredovisas den 1 februari 2027 med en delredovisning den 31 januari 2025.

Tillväxtverket ska i *Uppdrag om delning av data som rör företagsfrämjande* (KN2024/00520) ta fram specifikationer och tillgängliggörande av myndighetens data gällande direkta företagsstöd. De ska också utreda vilken typ av data rörande indirekta företagsstöd som kan delas och hur den kan tas fram. Uppdraget ska redovisas den 15 januari 2025. Detta hör samman med uppdraget *Tillgängliggöra data* (2023/04428) som även går under namnet Gemensamma dataprojektet där Vinnova, Forte, Formas, Vetenskapsrådet och Energimyndigheten har kommit överens om en gemensam datamodell och standarder för att exponera data om sina projekt, ansökningar och utlysningar till allmänheten.

Statskontoret lämnade 2023 i *Korrekt utbetalningar av statliga stöd till företag och andra juridiska personer* (2023:19) förslag på åtgärder utifrån granskning av statliga stöd till juridiska personer. Bl.a. föreslogs att regeringen ska utreda och skapa en gemensam databas över statliga stöd, ta fram principer för vilka bestämmelser som ska finnas i alla stödförordningar och justera dessa samt utreda ett företrädarregister för ideella föreningar som tar emot statliga stöd.

De minimis-register

I maj 2024 lämnade Statskontoret rapporten *Bättre stöd för statsstöd – förslag till en samlad myndighetsfunktion för statens arbete med vägledning, rapportering, kvalitetssäkring och registerföring av statsstöd* (2024:6). I denna föreslogs att Upphandlingsmyndigheten får ett samlat ansvar för de 11 uppgifter som rör statens arbete med vägledning, rapportering, kvalitetssäkring och registerföring av statsstöd, samt att möjliggöra EU-kommissionens tillsyn av reglerna.

Dessa uppgifter hanteras idag på fyra olika myndigheter och inkluderar registerföring av statsstöd. Det är Tillväxtanalys som idag ansvarar för att administrera EU-kommissionens två befintliga register (TAM och SARI) för statsstöd. Uppgifterna är reglerade i myndighetens instruktion. Utöver denna rapportering ska varje medlemsstat från 2026 vara skyldig att rapportera information om samtliga utbetalade belopp och mottagare av de minimis-stöd. Det innebär att stödgivarna kommer att behöva rapportera lika detaljerad information i det nya registret som i TAM. Samtidigt kommer det nya registret sannolikt att omfatta många fler stödgivare och stödmottagare än vad

TAM gör. Hittills har ingen myndighet fått ansvar för att hantera det nya registret. I januari 2025 skickades ett förslag på lagändring på remiss där det framgår att regeringen inte tagit ställning till om Sverige ska ha ett eget register eller använda kommissionens. Det framgår inte hur övriga förslag från rapporten ska omhändertas.

EU:s facilitet för återhämtning och resiliens (RRF)

62 myndigheter som betalar ut RRF-medel ska enligt RRF-förordningen rapportera in uppgifter om vilka stödmottagare som får medel från RRF. Uppgifterna samlas in av Ekonomistyrningsverket (ESV) och är sökbara för dessa myndigheter (på personnummer eller organisationsnummer). Anledningen till registret är att undvika dubbelfinansiering och att medel från RRF utbetalas till samma aktör från olika genomförandemyndigheter. ESV använder informationssystemet Hermes som används av Regeringskansliet och statliga myndigheter för arbetet med statens budget. Inom detta system har en egen förteckning i Hermes tagits fram baserat på insamlade uppgifter från berörda myndigheter.

Kartläggning och granskning av utbetalningar

Utbetalningsmyndigheten inrättades den 1/1 2024 och har i uppdrag att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Myndigheten hanterar betalningsuppdrag från beslutande myndigheter genom ett system med transaktionskonto som ska vara fullt utbyggt den 1/1 2027. Utbetalningsmyndigheten ska behandla uppgifter från de välfärdssystem som är anslutna till systemet och från skattekontot hos Skatteverket samt uppgifter från arbetslöshetskassorna. Det skapar enligt regeringen förutsättningar för att identifiera felaktiga utbetalningar som är svåra att upptäcka i aktörernas eget kontrollarbete. I propositionen om Utbetalningsmyndighetens inrättande gör regeringen bedömningen att det kan finnas skäl att på sikt möjliggöra för fler aktörer att ansluta till systemet med transaktionskonto, men först efter det att Utbetalningsmyndighetens verksamhet har kommit i gång.

I *En ny organisation för förvaltning av EU-medel* (SOU2024:22) anges att utredningen ser principiellt positivt på en anslutning av samtliga förvaltande myndigheter och utbetalande organ av EU-medel till Utbetalningsmyndigheten på längre sikt, under förutsättningar att de juridiska förutsättningarna tillåter detta.

I *Ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag* (SOU2024:24) gjordes en kartläggning av utbetalningar till företag och individer och förslag lämnades på åtgärder för att motverka denna typ av brottslighet.

I utredningen *Kommunal anslutning till Utbetalningsmyndigheten* (Dir 2023:63 och Dir 2024:84) som lämnas i februari 2025, ska omfattningen av felaktiga utbetalningar från kommuner och regioner till enskilda individer, företag och föreningar kartläggas och de rättsliga förutsättningarna för kommunal anslutning till Utbetalningsmyndighetens verksamhet analyseras.

Riksrevisionen lämnade 2024 *Statens insatser för att motverka penningtvätt – bristande omfattning och effektivitet* (RiR2024:8). Granskningen avsåg effektiviteten i statens tillsyn över verksamheter som kan användas för penningtvätt och resultatet visar att tillsynen varken är tillräckligt effektiv eller omfattande för att motverka denna typ av brottslighet.

Utformning av olika företagsfrämjande aktiviteter

I juni 2024 tillsattes ett Accelerationskontor för att underlätta industrins omställning, de ska bl.a. analysera olika finansieringsformer och möjligheter till synergier som syftar till att påskynda industrins omställning till fossilfria processer. Detta inkluderar befintliga finansieringsinstrument på nationell nivå och EU-nivå. Accelerationskontoret ska vid behov föreslå åtgärder som kan bidra till en mer effektiv användning av befintliga medel. Kommittén ska slutrapportera den 31 december 2026.

Riksrevisionen bedriver en pågående granskning för att se om anstånd av inbetalning av skatt under 2020–2023 var en effektiv åtgärd. Rapporten ska slutredovisas i februari 2025.

Vinnova har i uppdrag att i samråd med Tillväxtverket, Energimyndigheten, Almi, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser och Business Sweden etablera och koordinera en struktur för bättre samordning av det offentliga stödet till startups och scaleups. Uppdraget ska delredovisas i augusti 2025 och slutredovisas 30 augusti 2027.

Vidare bedrivs *En översyn av den nationella filmpolitiken* (dir 2024:10) som i februari 2025 ska lämna förslag kring hur de statliga filmpolitiska stödformerna som nu hanteras av Svenska Filminstitutet, Konstnärsnämnden och Tillväxtverket ska vara utformade.

I Energimyndighetens rapport *Styrmedel för CCS och CCU Avskiljning och lagring respektive användning av koldioxid* (ER 2023:26) föreslås att regelverket för de gröna kreditgarantier som Riksgälden ansvarar för bör ses över. Riksgälden tillstyrkte förslaget i sitt remissvar i maj 2024. Någon förordningsändring har i januari 2025 inte genomförts.

Granskning av myndigheter

Statskontoret har granskat Naturvårdsverket i *Stärkta förutsättningar för Naturvårdsverket* (2024:15). Under 2025 lämnas rapporter om Livsmedelsverket och den gemensamma jordbrukspolitiken samt havs-fiskeri- och vattenbruksprogrammet.

Riksrevisionen driver en pågående granskning avseende jordbrukets klimatomställning, samt har nyligen publicerat två rapporter om *Industriklivet – planering, genomförande och uppföljning* (RiR 2024:17) samt *Business Sweden – styrningen av Sveriges export- och investeringsråd* (RiR 2023:27).

Vidare lämnades i *En ny organisation för förvaltning av EU-medel* (SOU2024:22) förslag på ändringar kring förvaltning av EU-medel, exempelvis genom att ESF-rådets uppgifter ska övertas av Tillväxtverket och att vissa uppgifter ska koncentreras till särskilda länsstyrelser. Utredningen har varit på remiss men några förslag har i januari 2025 inte lämnats.

Utredningen för Sveriges sammanhållna utveckling (LI 2024:06 och Dir 2024:69) ska slutredovisas den 1 juni 2026. I uppdraget ingår att analysera om det finns behov av att förändra statliga myndigheters (inklusive länsstyrelsernas) och regionernas ansvar och uppgifter inom den regionala utvecklingspolitiken och landsbygdspolitiken. Om så är fallet ska utredningen föreslå förändringar.

Tillväxtanalys
Studentplan 3, 831 40 Östersund
Telefon: 010-447 44 00
E-post: info@tillvaxtanalys.se
Webb: www.tillvaxtanalys.se